

प्रकल्प प्रवर्तक मे. दि. टाटा पॉवर कंपनी लिमिटेड, मौजे-खांडशी, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे (४१० ४०५), महाराष्ट्र यांच्या प्रस्तावित शिरवटा ऑफस्ट्रीम ओपन लूप पंप साठवण प्रकल्प (१,८०० मेगावॉट) (पीएसपी) प्रकल्प उभारणी करणे संदर्भात पर्यावरण विषयक जाहिर जनसुनावणी बाबतचे इतिवृत -

प्रकल्प प्रवर्तक मे. दि. टाटा पॉवर कंपनी लिमिटेड, मौजे-खांडशी, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे (४१० ४०५), महाराष्ट्र यांच्या प्रस्तावित शिरवटा ऑफस्ट्रीम ओपन लूप पंप साठवण प्रकल्प (१,८०० मेगावॉट) (पीएसपी) उभारणी करणे संदर्भात पर्यावरण विषयक जाहिर जनसुनावणी मंगळवार, दिनांक २९ ऑक्टोबर, २०२४ रोजी दुपारी १२.०० वाजता शिरवटा धरणाजवळ, मौजे-खांडशी, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे (४१० ४०५) येथे आयोजित करण्यात आलेली होती.

श्री बाबासाहेब कुकडे, उप प्रादेशिक अधिकारी, पुणे-२, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, पुणे तथा आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी ज्योती कदम, अपर जिल्हादंडाधिकारी, पुणे तथा अध्यक्षा, पर्यावरण विषयक जाहिर जनसुनावणी समिती, श्री जगन्नाथ सांळुखे, प्रादेशिक अधिकारी, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, पुणे तथा सदस्य, पर्यावरण विषयक जाहिर जनसुनावणी समिती, प्रकल्प प्रवर्तकांचे अधिकारी, पत्रकार, पर्यावरणविषयक कार्यरत सेवाभावी संस्था, चॅनलचे प्रतिनिधी व मोठ्या संख्येने उपस्थित असलेल्या स्थानिक जनतेचे स्वागत करुन माननीय अध्यक्षांच्या परवानगीने पर्यावरणविषयक जनसुनावणी प्रक्रिया सुरु केली.

आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी असे सांगितले की भारत सरकारच्या पर्यावरण, वने व हवामान बदल मंत्रालय, नवी दिल्ली यांच्या दिनांक १४ सप्टेंबर, २००६ व सुधारित दिनांक १ डिसेंबर, २००९ च्या अधिसूचनेनुसार विशिष्ट प्रकल्पांना पर्यावरणविषयक अनुमती घेणे बंधनकारक असून त्यासाठी आगाऊ पर्यावरण विषयक जाहीर लोकसुनावणी आयोजित करणे बंधनकारक करण्यात आलेले आहे.

आयोजक यांनी असे स्पष्टीकरण दिले की पर्यावरण विषयक जाहिर लोकसुनावणीचा मूळ उद्देश प्रकल्प परिसरातील सामान्य जनतेस प्रकल्पाविषयी व प्रकल्पामुळे होणारे परिणाम व त्याबाबत सामान्य जनतेच्या भावना जाणून घेणे, प्रकल्पात बंधनकारक असणा-या प्रदूषण नियंत्रण संयंत्रणेची माहिती सामान्य जनतेस देणे व त्यांनी दिलेल्या सूचनेचा विचार करणे असा आहे.

आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी सांगितले की प्रकल्प प्रवर्तक मे. दि. टाटा पॉवर कंपनी लिमिटेड, मौजे-खांडशी, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे (४१० ४०५), महाराष्ट्र यांचा प्रस्तावित शिरवटा धरणाजवळील शिरवटा ऑफस्ट्रीम ओपन लूप पंप साठवण प्रकल्प (१,८०० मेगावॉट) प्रकल्प उभारणी करणे संदर्भात पर्यावरण विषयक जाहिर जनसुनावणी आयोजित करण्यासाठीचा प्रकल्प प्रवर्तकांचा दिनांक ०५/०९/२०२४ रोजीचा अर्ज मुख्यालय, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळास प्राप्त झाला.

सदरहू प्रकल्प पर्यावरण अधिसूचना २००६ आणि सुधारित अधिसूचनेनुसार संवर्ग ए १ (सी) यात मोडत असल्याने सदरहू प्रकल्पास पर्यावरण, वने व हवामान बदल मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली यांची "पर्यावरण अनुमती" प्राप्त करणे व त्यासाठी आगाऊ पर्यावरण विषयक जाहिर जनसुनावणी घेणे बंधनकारक आहे.

प्रकल्प प्रवर्तकांनी पर्यावरण, वने व हवामान बदल मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली यांची प्राथमिक मान्यता (ToR) प्राप्त करण्यासाठी व पर्यावरण आघात मुल्यांकन अहवाल तयार करण्यासाठी ऑनलाईन अर्ज दिनांक २८/०७/२०२३ रोजी सादर केला व त्यास अर्जास भारत सरकारने ऑनलाईन मंजूरी दिनांक २३/०९/२०२३ आणि २७/०५/२०२४ रोजी प्रदान केली.

त्यानुसार, प्रकल्प प्रवर्तकांनी नाबेट प्रमाणपत्र प्राप्त असलेली पर्यावरण सल्लागार यांची नियुक्ती केली आणि नियुक्त केलेल्या पर्यावरण सल्लागाराद्वारा प्रकल्प स्थानापासून १०.० किमी त्रिज्येमध्ये तपशीलवार पर्यावरण सर्वेक्षण केले. प्रस्तावित प्रकल्प उभारणीमुळे पर्यावरणावर होणा-या संभाव्य परिणामाचा अभ्यास केल्यानंतरस

प्रकल्प स्थान आणि १०.० कि.मी. परिघाचा प्रारूप पर्यावरण आघात मूल्यांकन (Draft EIA) अहवालाचा मसुदा तयार करण्यात येऊन तो सादर करण्यात आला.

सहसंचालक (जल प्रदूषण नियंत्रण), महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, मुंबई यांनी पत्र दिनांक ०६/०९/२०२४ नुसार उप प्रादेशिक कार्यालय, पुणे-२, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, पुणे यांना पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी आयोजित करण्याची प्रक्रिया राबविण्याची सूचना केली.

उप प्रादेशिक कार्यालय, पुणे-२, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, पुणे यांनी पत्र दिनांक १३/०९/२०२४ रोजी मा. जिल्हाधिकारी, पुणे यांना सदरहू प्रकल्पाबाबत पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी आयोजित करण्याची विनंती केलेली होती.

मा. जिल्हाधिकारी, पुणे यांनी त्यांच्या पत्र दिनांक २५/०९/२०२४ नुसार प्रत्यक्ष (Physical) पर्यावरणविषयक जनसुनावणी घेण्यास प्रकल्प स्थानावर मंगळवार, दिनांक २९ ऑक्टोबर, २०२४ रोजी दुपारी १२.०० वाजता मान्यता दिल्यानंतर मा. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, मुंबई यांनी भारत सरकारच्या पर्यावरण, वने व हवामान बदल मंत्रालयाच्या अधिसूचना एस.ओ. क्रं. १५३३, दिनांक १४/०९/२००६ व सुधारित अधिसूचना एस. ओ. ३०६७ (इ), दिनांक ०१/१२/२००९ अनुसार कार्यालयीन आदेश क्रं. ई- १६२/ २०२४, व्दारा पत्र क्रं. बीओ / जेडी (डब्ल्युपीसी)/पीएच/बी--२४१००१- एफटीएस-००७४, दिनांक ०१/१०/२०२४ अन्वये खालीलप्रमाणे पर्यावरण विषयक जाहिर जनसुनावणी समिती गठित केली:-

- १) जिल्हादंडाधिकारी, पुणे, - अध्यक्ष
किंवा त्यांचे प्रतिनिधी
(अपर जिल्हादंडाधिकारी यांच्यापेक्षा
कमी दर्जाचा नसावा)
- २) महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, मुंबई - सदस्य
यांचे प्रतिनिधी -
प्रादेशिक अधिकारी - पुणे,
महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, पुणे

३) उप प्रादेशिक अधिकारी, पुणे-२,
महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ,
पुणे

- आयोजक

सदरहू अधिसूचनेनुसार उप प्रादेशिक अधिकारी,पुणे-२, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, पुणे यांनी जनसुनावणी दिवसाच्या ३० दिवस अगोदर स्थानिक वृत्तपत्र दैनिक लोकसत्ता यात मराठीत व राष्ट्रीय वृत्तपत्र इंडियन एक्सप्रेस यात इंग्रजीत दिनांक २५/०९/२०२४ रोजी जनसुनावणी सूचना सर्व जनतेस अवगत करण्यासाठी प्रकाशित केलेली होती. त्याचप्रमाणे सदरहू प्रकल्पाबाबतचा सर्व दस्तावेज लोकांच्या माहितीकरीता खालील अधिसूचित कार्यालयात उपलब्ध करण्यात आलेले होते-

- १) जिल्हाधिकारी कार्यालय, पुणे.
- २) जिल्हाधिकारी कार्यालय, रायगड.
- ३) जिल्हा उद्योग केंद्र, पुणे.
- ४) जिल्हा उद्योग केंद्र, रायगड.
- ५) जिल्हा परिषद कार्यालय, पुणे.
- ६) जिल्हा परिषद कार्यालय, रायगड.
- ७) प्रादेशिक कार्यालय, पुणे व उप प्रादेशिक कार्यालय पुणे-२, म.प्र.नि. मंडळ, जोग सेंटर, २ रा व ३ रा मजला, वाकडेवाडी, पुणे-मुंबई रस्ता, पुणे- ४११ ००३.
- ८) मा. सदस्य सचिव, म.प्र.नि.मंडळ (मुख्यालय), कल्पतरू पॉईंट, तिसरा मजला, सायन-माटुंगा स्किम रोड क्र. ८, सिनेप्लॅनेट समोर, सायन सर्कल जवळ, सायन (पूर्व), मुंबई-२२.
- ९) झोनल कार्यालय, पश्चिम मध्य झोन, पर्यावरण, वने व हवामान बदल मंत्रालय, न्यु सेक्रेटरीयाट बिल्डींग, तळमजला, ईस्ट विंग, सिव्हील लाईन, नागपूर- ४४० ००९.
- १०) पर्यावरण विभाग, नविन प्रशासन भवन, १५ वा मजला, मादाम कामा मार्ग, मंत्रालय, मुंबई-३२.

- ११) उपविभागीय अधिकारी मावळ- मुळशी, उपविभाग पुणे, तलाठी प्रशिक्षण केंद्र, बावधन, ता. मुळशी, जि.पुणे.
- १२) उपविभागीय अधिकारी कर्जत, ता. कर्जत, जि. रायगड.
- १३) उपविभागीय अधिकारी खालापूर, ता. खालापूर, जि. रायगड.
- १४) तहसिलदार मावळ, ता. मावळ, जि. पुणे.
- १५) तहसिलदार कर्जत, ता. कर्जत, जि. रायगड.
- १६) तहसिलदार खालापूर, ता. खालापूर, जि. रायगड.
- १७) ग्रामपंचायत कार्यालय:- डाहूली (ग्रुप ग्रामपंचायत), खांड (ग्रुप ग्रामपंचायत), कुसवली (ग्रुप ग्रामपंचायत), टाकवे खुर्द, मालेगाव बुद्रुक, वडेश्वर, कोंडीवडे ना.मा., करंजगाव (ग्रुप ग्रामपंचायत), सांगीसे (ग्रुप ग्रामपंचायत), वेहेरगाव (ग्रुप ग्रामपंचायत), वाकसाई (ग्रुप ग्रामपंचायत), डोंगरगाव, गोवित्री (ग्रुप ग्रामपंचायत), शिरदे (ग्रुप ग्रामपंचायत), खांडशी (ग्रुप ग्रामपंचायत), कार्ला, कुणे नामा, मुढांवरे (ग्रुप ग्रामपंचायत), मळवली ना. मा. (ग्रुप ग्रामपंचायत), वरसोली (ग्रुप ग्रामपंचायत), शिलाटणे, उंधेवाडी, उकसान, ता. मावळ, जि. पुणे.
- १८) ग्रामपंचायत कार्यालय:- बिड बुद्रुक (ग्रुप ग्रामपंचायत), वदप (ग्रुप ग्रामपंचायत), खांडपे (ग्रुप ग्रामपंचायत), कोंदिवडे (ग्रुप ग्रामपंचायत), हुमगाव, पोटल (ग्रुप ग्रामपंचायत), ता. कर्जत, जि. रायगड
- १९) ग्रामपंचायत कार्यालय:- नारंगी (ग्रुप ग्रामपंचायत), बीड खुर्द (ग्रुप ग्रामपंचायत), ता. खालापूर, जि. रायगड
- २०) संकेतस्थळ महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, मुंबई.

आजतागायत उपरोक्त प्रकल्पाविषयी उप प्रादेशिक अधिकारी, पुणे-२, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, पुणे यांना १५ सूचना/आक्षेप प्राप्त झालेले आहेत.

आयोजक यांनी उपस्थित असलेल्या सर्वांना त्यांचे काही आक्षेप,हरकती, सूचना असल्यास ती संधि देण्यात आलेली असून ते लेखी वा तोंडी स्वरूपात ती देऊ शकतात असे सांगितले.

आयोजक यांनी प्रतिपादन केले की ही समिती फक्त लोकांचे पर्यावरणविषयक मत, सूचना, आक्षेप नोंदविण्यासाठी असून प्रकल्प संमत करणे, नाकारणे किंवा शिफारस करण्याचा अधिकार या समितीस नाही. स्थानिकांनी जनसुनावणीत उपस्थित केलेल्या सूचना/आक्षेप यांची इतिवृत्तात नोंद घेण्यात येईल व त्याचे इतिवृत्त मराठी व इंग्रजीत तयार करण्यात येईल. त्याचप्रमाणे सदरहू बैठकीचे व्हिडिओ रेकॉर्डिंग, जशीच्या तशी चित्रफित, बैठकीत उपस्थित करण्यात आलेल्या सूचना, आक्षेप यांची नोंद घेऊन प्रकल्प प्रवर्तकांचा सुधारित पर्यावरण आघात मुल्यांकन अहवाल, प्राप्त झालेल्या लेखी सूचना/आक्षेप, बैठकीचे इतिवृत्त मराठी व इंग्रजीत पर्यावरण, वने व हवामान बदल मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली यांना मा. अध्यक्षा, पर्यावरणविषयक जाहीर जनसुनावणी समिती यांच्या संमतीने मुख्यालय, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ यांच्यातर्फे सादर करण्यात येत असते. त्यावर तेथील तज्ज्ञ समिती त्याबाबत पुढील निर्णय घेते. आयोजक यांनी अध्यक्षांना प्रकल्प प्रवर्तकांना सादरीकरण सुरु करण्याचे आदेश देण्याची विनंती केली.

प्रकल्प प्रवर्तक यांनी सर्व उपस्थितांचे स्वागत करून टाटा ग्रुपच्या धोरणानुसार सर्व उपस्थितांना बैठकीच्या जागी असलेल्या सुरक्षाव्यवस्था व अंमलबजावणी याबाबत माहिती दिली. त्यांनी सांगितले की काही आपत्कालिन परिस्थिती उद्भवल्यास मागील दोन्हा दारांनी बाहेर पडावे, लगेचच रुग्णवाहिका, सुरक्षारक्षक आपणास पुढील मार्गदर्शन करतील. सुरक्षाव्यवस्थेबाबत माहिती दिल्यानंतर सादरीकरणास सुरवात झाली.

प्रकल्प प्रवर्तक यांनी माननीय अध्यक्षांच्या परवानगीने प्रकल्पाविषयी व प्रकल्पातील पर्यावरण व्यवस्थापन योजनेविषयी सादरीकरण केले.

प्रकल्प प्रवर्तक यांनी सांगितले की टाटा समुहाने प्रथमपासून राष्ट्र व मानवता या तत्वाचा स्विकार करून संपूर्ण जगात आपली विशेष ओळख निर्माण केलेली आहे. प्रदूषणमुक्त वीज पुरविण्यासाठी टाटा पॉवरने १९०० च्या सुरुवातीलाच जलविद्युत निर्मिती सुरु केली. १९१५ साली खोपोली जलविद्युत केंद्र स्थापन करण्यात आले व त्यासाठी जलाशय कुंडली, शिरवटा, वळवण आणि लोणावळा येथे बांधण्यात आले.

दिवसेंदिवस वीजेची मागणी वाढत असून ती गरज पूर्ण करण्यासाठी प्रकल्प प्रवर्तक यांनी १८०० मेगावॉट शिरवटा पी.एस.पी ही प्रस्तावित केलेली ऑफ स्ट्रीम ओपन लूप पंप्ड स्टोरेज योजना असून सदरहू प्रकल्प हा महाराष्ट्रातील पुणे जिल्ह्यातील मावळ तालुक्यात नियोजित आहे. या प्रकल्पासाठी महाराष्ट्र सरकारसोबत करार करण्यात आलेला आहे. मौजे खांडशी, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे येते विद्यमान शिरवटा धरण जलाशय निम्न जलाशय (Lower Storage) वापरण्यात येणार असून धरणाजवळच खांडशी येथील डोंगरावर अंदाजे ३०९ मीटर Gross Head वापरण्यासाठी ऊर्ध्व जलाशयाकरिता (Higher Storage) दगडी-धरण बांधण्यात येणार आहे. या प्रकल्पाची एकूण किंमत ही रुपये ७,०२७.७२ कोटी असून प्रकल्पात पर्यावरण व्यवस्थापन योजनेची किंमत ही रुपये ७२.८८ कोटी एवढी आहे. या प्रकल्पासाठी खाजगी भूसंपादनाची आवश्यकता नसल्याने पुनर्वसाचा प्रश्न उद्भवत नाही.

प्रकल्प बांधकाम टप्प्यात लागणारे मनुष्यबळ हे स्थानिक परिसरातूनच घेण्यात येईल. सदरहू प्रकल्पामुळे परिसरातील स्थानिकांच्या आर्थिक आणि सामाजिक विकासामध्ये निश्चिंतच वाढ होईल.

सादरीकरण पूर्ण झाल्यानंतर आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी उपस्थितांना प्रस्तावित प्रकल्पाबाबत आपल्या सूचना, आक्षेप नोंदविण्याचे आवाहन केले. प्रश्न विचारताना आपले नांव व पत्ता सांगण्याची सूचना केली.

उपस्थित नागरिकांनी विचारलेले प्रश्न व त्यास प्रकल्प प्रवर्तक / प्रकल्प सल्लागार / पर्यावरणविषयक जाहिर लोकसुनावणी समिती यांनी दिलेली उत्तरे याबाबतची माहिती पुढीलप्रमाणे आहे-

- १) श्री प्रसाद बागवे, जन आंदोलन-राष्ट्रीय समन्वयक, राज्य समन्वयक म्हणून जबाबदारी, राहणार-कार्ला, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

टाटा धरणग्रस्त संघर्ष समिती ही आमच्या समन्वयासोबत जोडलेली आहे. पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी आयोजित करण्यापूर्वीची सर्व प्रक्रिया कशी पूर्ण केली, हे बैठकीत सांगण्यात आले. मात्र प्रत्यक्ष येथे असे दिसते की सामान्य लोकांपर्यंत या प्रकल्पाची संपूर्ण माहिती ही उपलब्ध झालेली नाही. आता येथे दिसते की कंपनी कोणत्या प्रकारचा प्रकल्प स्थापित करणार आहे.

तसेच जरी वर्तमानपत्रात सदरहू जनसुनावणीबाबत जाहिर सूचना प्रकाशित करण्यात आलेली असली तरीही ती येथील लोकांपर्यंत फारशी पोचलेली दिसत नाही. मुळात येथे इंग्रजी पेपर अगदी अल्प लोक वाचतात. तसेच मराठी वृत्तपत्र लोकसत्ता यास येथील परिसरात कमी वाचकवर्ग आहेत. त्यामुळे कालपर्यंत प्रकल्पाची माहिती स्थानिक लोकांपर्यंत पोचलेलीच नाही. हा आमचा आक्षेप आहे.

तसेच सर्व प्रकल्पाचे सादरीकरण हे दहा मिनिटात मांडले, तर दहा मिनिटात सर्व प्रकल्प कसा कळणार? बैठकीत आमचे पर्यावरण तज्ज्ञ उपस्थित नाहित. त्यासाठी आम्हांला पर्यावरण तज्ज्ञाकडून प्रकल्प समजून घेण्यास वेळ लागणार आहे. आम्हांलाही त्या पर्यावरण अहवालात काय चुका, त्रुटी आहेत हे पर्यावरण तज्ज्ञांकडून तपासण्यासाठी वेळ लागेल. तसेच या प्रकल्पामुळे काय हानी होणार आहे हे समजून घेण्यास वेळ लागणार आहे.

तसेच टाटा कंपनीने ज्यावेळी येथील स्थानिकांच्या जमिनी धरणांसाठी संपादित केलेल्या आहेत, घेतल्या, त्याबाबत करार करताना करारात असा उल्लेख आहे की जर पाच वर्षांत या जमिनीचा वापर करण्यात आला नाही, तर ते भूखंड शासनाने टाटाकडून काढून घ्यावेत किंवा टाटाने शासनास वर्ग करण्यात यावेत. तरीही सदरहू प्रकल्प हा जेथे स्थापित होणार आहे, त्या जमिनी वादग्रस्त जमिनी आहेत. तरी मा. जिल्हाधिकारी यांच्या प्रतिनिधी येथे अध्यक्षा आहेत, तर त्यांनी कराराप्रमाणे प्रकल्प प्रवर्तकांकडून त्या जमिनी काढून प्रकल्पग्रस्तांना वर्ग करण्याची प्रक्रिया सुरु करण्याची विनंती करण्यात येत आहे. आम्ही वर्षानुवर्षे याबाबत नियुक्त होणा-या विविध जिल्हाधिका-यांबरोबर बैठका घेऊन मार्ग काढण्याची विनंती करत आहोत. ब-याच वेळा असेच अधिकारी येतात की त्यांना निर्णय घेण्याचा अधिकार नाही. ते येतात, योग्य

उत्तरे देत नाहित, ८-१० दिवसांनी परत कागदपत्रे मागवितात. पुनर्वसनाबाबतच्या कुठल्याच कामाची प्रगती झालेली नाही. तत्कालिन जिल्हाधिकारी, पुणे यांनी तीन गावठाणांबाबत पुनर्वसन मान्य केलेले आहे, मात्र अद्यापपावेतो काहीही झालेले नाही.

आक्षेप नोंदविला की लोकांचे / प्रकल्पग्रस्तांचे उपजिविकेचे प्रश्न आहेत. सादरीकरणात स्थानिक व प्रकल्पग्रस्तांना रोजगाराचे फक्त आश्वासन देण्यात येत आहे. मात्र असा अनुभव आहे की या भागातील कुठल्याही प्रकल्पग्रस्ताला रोजगाराच्या संधित प्राधान्य देण्यात आलेले नाही. तरी सर्व प्रकल्पग्रस्तांना प्रकल्पाविषयी सर्व माहिती उपलब्ध करून पुरेसा वेळ मिळाल्यास ही जनसुनावणी योग्यप्रकारे होऊ शकते. तरी ही पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी ही तात्काळ रद्द करण्यात यावी, अशी मी मागणी करत आहे.

- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी उत्तर दिले की, टाटा पॉवरने विसाव्या शतकाच्या सुरवातीस प्रकल्पासाठी परिसरातील ज्या जमिनी अधिग्रहित केल्या आहेत, त्या १८९४ च्या भूसंपादन कायद्यातील सर्व नियमांचे पालन करून प्रकल्पासाठी जमिनी अधिग्रहित केलेल्या आहेत. त्यावेळच्या नियमांप्रमाणे जो काही मोबदला जमीन अधिग्रहित करण्यासाठी होता, तो संपूर्णपणे संबंधित प्रकल्पग्रस्तांना अदा करण्यात आलेला आहे. तरी याबाबत गैरसमज, वाद उद्भवण्याचा प्रश्नच उपस्थित होत नाही.
- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी सांगितले की, भारत सरकारच्या पर्यावरण आघात मुल्यांकन अधिसूचनेनुसार स्थानिक महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या कार्यालयामार्फत पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी दिवसाच्या तीस दिवस अगोदर एक स्थानिक व एक राष्ट्रीय वृत्तपत्रात पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणीबाबत जाहिर सूचना प्रकाशित करण्यात आलेली होती. त्याचप्रमाणे प्रस्तावित प्रकल्पाचा सर्व पर्यावरणीय दस्तावेज म्हणजे पर्यावरण आघात मुल्यांकन अहवाल, कार्यकारी सारांश अहवाल ही मराठी (स्थानिक भाषा) आणि इंग्रजीत प्रकल्प बाधित क्षेत्राच्या सर्व अधिसूचित शासकीय कार्यालयात, प्रकल्प क्षेत्रातील विविध ग्रामपंचायत कार्यालयात स्थानिक जनतेच्या अवलोकनार्थ व अभ्यासासाठी उपलब्ध करण्यात

आलेला होता. त्याचप्रमाणे महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या संकेत स्थळावर संपूर्ण अहवाल हा उपलब्ध करण्यात आलेला होता.

- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी स्पष्टीकरण दिले की श्री बागवे यांनी प्रकल्पग्रस्तांना प्रकल्पात रोजगाराची संधी देण्यात येत नाही असा आक्षेप नोंदविलेला आहे. तर या शिरवटा धरणावर नियुक्त करण्यात आलेले सर्व सुरक्षारक्षक हे स्थानिक आहेत. तसेच प्रकल्पात विविध कामांसाठी लागणारे कंत्राटदार हे १००% स्थानिक आहेत. त्या कंत्राटदारांतर्फे जे काही कामगार प्रकल्पात काम करतात, तेही स्थानिकच आहेत.
- तसेच टाटा पॉवर या प्रकल्पात तीसरी-चौथ्या पिढीतील काम करणारे बरेच कामगार कार्यरत आहेत. प्रकल्प प्रवर्तक यांनी ब-याच लोकांची नावे वाचून दाखविली. तरी स्थानिक व प्रकल्पग्रस्तांना प्रकल्पात रोजगाराची संधी डावलण्यात आली, हे योग्य नाही.
- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी सांगितले की पर्यावरण, वने व हवामान बदल मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली यांनी पर्यावरण आघात मुल्यांकन अधिसूचनेनुसार नाबेट प्राप्त प्रमाणपत्र प्राप्त केलेल्या पर्यावरण सल्लागारास नियुक्त करण्यात येऊन सदरहू पर्यावरण सल्लागार यांनी पारित निर्देशानुसार प्रकल्प परिघाच्या १० कि.मी. क्षेत्रात पर्यावरणीय सर्व्हेक्षण करून प्रारूप (Draft) पर्यावरण आघात मुल्यांकन अहवाल तयार केलेला आहे.

२) श्री किसन संभाजी राणे, राहणार-खांडशी गाव, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

टाटा कंपनीने याठिकाणी प्रस्तावित प्रकल्पाचे जे नियोजन केलेले आहे, त्याचे हार्दिक स्वागत करतो. येथील सर्व गावांना रोजगाराचे साधन नव्हते, आताही नाहित. येथे सर्व गावे ही शेतीवर अवलंबून आहेत. तरी प्रस्तावित प्रकल्पामुळे परिसरातील युवक-युवतींना रोजगार मिळावा हीच टाटा कंपनीच्या प्रशासनास विनंती आहे.

श्री किसन राणे यांनी मागणी केली की पर्यावरणाबाबत प्रश्नाचा विचार केल्यास कंपनी प्रशासनाने जर या परिसराचा पर्यावरणाचा अभ्यास केला असेल, तर येथील ओढे, नाले यांची सद्यस्थिती याबाबत उत्तर देण्यात यावे.

- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी सांगितले की, श्री राणे यांनी परिसरातील ओढ्या, नाले यांच्या अभ्यासाबाबत प्रश्न विचारला होता. तर या प्रकल्पामुळे परिसरातील कुठलाही ओढा, नाला ही बाधित होणार नाही याची ग्वाही देण्यात येते.

३) श्री रोहिदास जांभुळकर, सरपंच, गोवित्री ग्रामपंचायत, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

प्रस्तावित प्रकल्पाचे स्वागत करतो. कारण या प्रकल्पामुळे स्थानिकांना रोजगाराची संधि मिळेल. मात्र असे निर्दशनास येते की मोजकेच काही कंत्राटदार आहेत की त्यांनाच ग्राह्य धरून प्रकल्पातील कामे दिली जातात. तरी परिसरातील इतर कंत्राटदारांना प्रकल्पात काम करण्याची संधि देण्यात यावी

तसेच शिरढे, गोवित्री, खांडशी ग्रामपंचायत असेल, येथील क्षेत्रातील जैव-वैविध्यतेला कुठलाही हानी होणार नाही, याची दक्षता टाटा पॉवरने घ्यावी. प्रकल्पास शुभेच्छा.

- प्रकल्प प्रवर्तकांनी उत्तर दिले की जेव्हा जल-विद्युत प्रकल्प हा कार्यरत असतो, त्यावेळी प्रकल्पात रोजगाराच्या संधि इतर उद्योगांपेक्षा कमी प्रमाणात असतात. सुमारे ७,०००.० कोटी गुंतवणूक असणारा हा प्रकल्प आहे. प्रकल्प बांधकाम टप्प्यात सुमारे १,०००-१,५०० कामगार लागणार आहेत. त्यासाठी येथील स्थानिक कंत्राटदारसुद्धा संधी मिळणार आहेत. जवळजवळ ४ - ४ १/२ वर्षे हे काम चालणार आहे. प्रकल्प व्यवस्थापनाच्या धोरणानुसार जास्तीतजास्त स्थानिकांनाच प्राधान्य देण्यात येणार आहेत.

४) श्री निवृत्ती मारुती टाकळकर, राहणार-मौजे बुधवडी गाव, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

प्रस्तावित पर्यावरणपुरक प्रकल्पास आमच्या सर्व ग्रामस्थांतर्फे हार्दिक शुभेच्छा. मात्र सादरीकरणात ७०% स्थानिकांना रोजगार उपलब्ध केल्याचे दर्शविलेले असले तरीही गेल्या शंभर वर्षात धरण/प्रकल्प सुरु झाल्यानंतर फक्त ५% स्थानिक लोकांना

कसाबसा रोजगार मिळालेला नसेल याचा विचार करण्यात यावा. तसेच कामशेत पासून ९-१० गावांचा विषय होता. गावे दत्तक घेतलेली होती. एकही सामाजिक सुविधेचा विषय गेल्या वीस वर्षांत मार्गी लागलेला नाही. १९८२-८४ च्या सुमारास यासाठी जनआंदोलन झालेले होते. त्यात जेष्ठ नागरिकांनीही सहभाग घेतलेला होता. तरी प्रलंबित सामाजिक कामांचा पाठपुरावा शासनाने करावा आणि या प्रकल्पात सर्व ग्रामस्थांना सहभागी करून घ्यावे ही विनंती करतो.

- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी उत्तर दिले की, गोल्डन गेट हायस्कूल, करंजगाव, उंबरवाडीची शाळा, सांगीशीची शाळा इ. बरीच कामे केलेली आहेत. प्रकल्प बांधकाम टप्प्यात बरीच सामाजिक कामे गावांमधून होऊ शकतात. प्रकल्प व्यवस्थापन ती नक्कीच हाती घेतील.

५) श्री अंकुश रामभाऊ कदम, राहणार- जांभीवली गाव, शिरढे ग्रामपंचायत, तालुका -मावळ, जिल्हा-पुणे,

प्रकल्प प्रवर्तक मे. टाटा पॉवर यांनी १,८०० मेगावॉटचा जो प्रकल्प नियोजित केलेला आहे, त्याचे आम्ही स्वागत करतो. हे करताना शिरढे ग्रामपंचायतीची चार गावे ग्रुप ग्रामपंचायत आहे. या ग्रुप ग्रामपंचायतीच्या हद्दीमध्ये हा नियोजित प्रकल्प येत आहे. आम्ही गावांमध्ये बैठका घेतल्या. मात्र प्रकल्पाची खरी माहिती ही स्थानिक ग्रामस्थांना मिळालेलीच नाही. २५ वर्षांपूर्वी सोमवाडीला टाटाचे एक धरण बांधण्यात आले. त्यावेळी स्थानिकांना रोजगाराची संधी व इतर बरीच आश्वासने स्थानिकांना देण्यात आली. मात्र २५ वर्षांत ती आश्वासने पाळण्यात आलेली नाहीत. हा प्रकल्प शिरढे ग्रामपंचायत हद्दीत जास्त प्रमाणात होत असताना तोरण गाव, सोमवाडी गाव, जांभीवली गाव ही प्रकल्पाच्या कुशीमध्ये आहेत. तरी या सर्व गावांचा विचार करून टाटा कंपनीने संयुक्त बैठक आयोजित करावी अशी टाटा व्यवस्थापनास विनंती आहे. आम्ही चार गावातील सर्व ग्रामस्थ तेथे उपस्थित राहून आमच्या समस्या तेथे मांडण्यात येतील.

तसेच आमचा ग्रामीण आदिवासी भाग असल्याने रोजगाराची संधी देण्यात यावी. २५ वर्षांपूर्वी दिलेले आश्वासन पाळलेले नाही, म्हणून आम्ही गावप्रमाणे समिती स्थापन करून पाठपुरावा केला. त्यावेळी आमच्या गावातील काही लोकांना नोक-या मिळाल्या. तरी गावानुसार जर समिती स्थापन करण्यात आल्या, तर गरजू माणसाला निश्चितच काम मिळेल. नाही तर ज्याला गरज नाही, त्याला काम मिळेल, व गरजू व्यक्ती मात्र रोजगारापासून वंचित राहिल. ही सूचना प्रकल्प प्रवर्तक यांनी लक्षात ठेवावी.

- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी उत्तर दिले की, आपल्या सूचनांचे स्वागत आहे. पूर्वी उत्तर दिल्याप्रमाणे स्थानिकांना बरोबर घेऊनच हा प्रकल्प पूर्ण करण्यात येईल. स्थानिकांना जास्तीतजास्त प्रकल्पात रोजगाराची संधी देण्यात येईल.
- आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी उपस्थितांना आवाहन केले की प्रस्तावित प्रकल्पाविषयी ही पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी आहे. तरी प्रस्तावित प्रकल्पाविषयी काही पर्यावरणविषयक सूचना, टीकाटिप्पणी, आक्षेप असल्यास तेच उपस्थित करण्यात यावेत.

६) श्री भगवान सिंधु रोकडे, राहणार-शिरवटा गाव, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

टाटाने आम्हांला बेघर केलेले आहे. आमच्या या सात गावांना काहीच दिलेले नाही, मोबदला दिला नाही, पर्यायी जमिन दिलेली नाही, गावातील मुलांना कामावर घेतलेले नाही. आमची विनंती आहे की सात गावांना मोबदला, पुनर्वसन केल्याशिवाय या प्रकल्पास आमचा विरोध राहिल.

- प्रकल्प प्रवर्तकांना उत्तर दिले की, उपस्थित सूचनांचा विचार निश्चितच प्रकल्प व्यवस्थापन करेल.

७) श्री सुनंदा रेड्डी, पर्यावरणवादी, तेलंगणा राज्य:-

माझ्या टाटा पॉवर व्यवस्थापनास आणि स्थानिक ग्रामस्थांना शुभेच्छा.

प्रस्तावित प्रकल्पामुळे पाणी, हवा, जमीन यावर काही परिणाम होत का यावर चर्चा करण्यासाठी जनसुनावणीचा उद्देश असतो. हा शून्य प्रदूषण उद्योग आहे. आता नूतनीकरण उद्योग (Renewal Industry) खूप महत्वाचे आहे. हा केवळ नूतनीकरण (Renewal Industry) नसून सदरहू उद्योग - ३६५ दिवस - २४ तास चालणारा प्रकल्प आहे.

सौर ऊर्जा प्रकल्प ३६५ दिवस - २४ तास चालू शकत नाही, तर पवन ऊर्जा प्रकल्प देखील ३६५ दिवस २४ तास कार्यान्वित राहू शकत नाही. या संदर्भात हा अतिशय महत्त्वाचा ऊर्जा प्रकल्प आहे. भारत सरकारने या उद्योगाला बिनशर्त परवानगी द्यावी

या प्रकल्पाऐवजी औष्णिक ऊर्जा प्रकल्पाचे नियोजन केले असते, तर त्यास ८,०००.० कोटी रुपये खर्च करावे लागतील. टाटा पॉवरचे या प्रकल्पामुळे कौतुक करावेसे वाटते. ते राष्ट्रासाठी बचत करत आहेत.

येथे नुसता पाण्याचा वापर होत नाही, तर ते पाणी परत परत वापरले जात आहे. हायड्रो पॉवरमध्ये पाणी खालच्या दिशेने जात आहे. जनसुनावणी प्रक्रियेला तीन वर्षे लागतात. हे खूप वेळखाऊ आहे. तरी भारत सरकारच्या पर्यावरण, वने व हवामान बदल मंत्रालय यांनी ६० दिवस किंवा ९० दिवसात पर्यावरण अनुमती प्रदान धोरण राबवावे ही विनंती करतो.

मी प्रकल्प व्यवस्थापनाला काही सूचना देत आहे - सामान्य वनस्पतीऐवजी, औषधी मूल्यवान वनस्पती आणि फळ देणारी झाडे लावावीत. तसेच एमपीसीबी, कंपनीचे अधिकारी आणि सरकारी अधिकारी यांचा समावेश असलेल्या CSR बजेट खर्च करण्यासाठी एक समन्वय समिती स्थापन करण्यात यावी.

समाजाला ज्या प्रकल्पाची गरच आहे, तेच प्रकल्प हाती घेण्यात यावे, त्यामुळे कंपनीच्या व्यवस्थापनाला मोठी विश्वासार्हता मिळेल. या प्रकल्पात तुम्ही नोकरीच्या अधिक संधी देत आहात. बेरोजगार तरुण मुले-मुलीसाठी सरकारच्या मदतीने कौशल्य प्रशिक्षण योजना राबविण्यात यावी. शेवटी, मी भारत सरकारला विनंती करतो की या उद्योगाला बिनशर्त परवानगी द्यावी.

- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी प्रकल्पास पाठिंबा दिल्याबद्दल धन्यवाद दिले. प्रकल्प प्रवर्तक यांनी सांगितले की श्री रेड्डी यांनी हरितपट्टा विकसित करताना औषधी वनस्पती आणि फळे येणारी झाडे लावण्याची सूचना केलेली आहे. तर त्यास उत्तर देताना सांगितले की स्थानिक वनविभाग, महाराष्ट्र शासन यांच्या सल्ला व निर्देशानुसारच येथे हरितपट्टा विकसित करण्यात येतो, त्यामुळे दुसरी कुठलीही परदेशी झाडाची प्रजाती येथे लावण्यात येऊ नये. तसेच सीएसआर उपक्रमांसाठी योग्य निधी उपलब्ध करण्यात आलेला आहे.

८) श्री काळूराम बगाजी थोरवे, माजी सरपंच-मुंडावळे ग्रामपंचायत, राहणार-वाडिवळे गाव, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे.

आपण सादरीकरणाद्वारे प्रस्तावित प्रकल्पाची जी माहिती सांगितली, ती आम्हांला मान्य आहे. परंतु प्रकल्पाचे बांधकाम करताना आपण झाडे तोडणार आहात. तर जेवढी झाडे तोडली जातील, त्या सर्व तोडलेल्या झाडांचे पुनर्रोपण करण्यात येणार आहे काय? तसेच आपला येण्या-जाण्याचा रस्ता राष्ट्रीय महामार्ग (NH ४) पासून वाडिवळे, मुंडावळे, वाडिवळे वळद, सांगीशे, बुधवडी ते खांडशी, नेसावे या मार्गाने येणारा एक रस्ता आहे किंवा नानेगेटमधून येणारा एक रस्ता आहे, तर काम चालू होण्याअगोदर आपण काय व्यवस्था करणार आहेत, कारण माझ्यासारख्या पर्यावरणात काम करणा-या कार्यकर्त्यांस तो रस्ता टाटामार्फत रुंद व्हावा असे वाटते. जर रेल्वेमुळे रस्ता करता येत नसेल, तर मुंडावळेगावाच्या वरच्या बाजूने सोयीचा रस्ता आहे. तो टाटामार्फत व्हावा अशी आपणास विनंती आहे. हा प्रकल्प निश्चितच चांगला आहे. ४-५ वर्षात प्रकल्प कार्यान्वित होईल, निश्चितच परिसरातील गोरगरिबांना रोजगार मिळणार आहे. तरी कंपनी व्यवस्थापनाने सर्व ग्रामपंचायतील लोकांना प्रकल्पात रोजगाराची संधि देण्यात यावी, ही विनंती.

- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी श्री काळूराम थोरवे यांना धन्यवाद देताना सांगितले महाराष्ट्र शासनाच्या वनखात्याने पारित केलेले निर्देश हे झाडे कापताना पाळण्यात येतात. वनखात्याच्या पुर्व परवानगीशिवाय एकही झाड तोडण्यात येत नाही. वनखात्याच्या नियमाप्रमाणे जेवढी झाडे तोडतात,

तेवढीच झाडे हे दुस-याठिकाणी लावावी लागतात. वन खाते प्रकल्प प्रवर्तकांकडून झाडे पुनर्रोपणची फी घेऊन वन खात्याच्या देखरेखेखाली ती राबविण्यात येते.

- श्री थोरवे यांनी रस्त्याबाबत सूचना केली ती स्वागतार्ह आहे. कारण प्रकल्पासही रस्त्याची गरज आहे. कारण प्रकल्पाचे बांधकाम सुरु केल्यानंतर रहदारी, अवडजड वाहनांची वाहतुक मोठ्या प्रमाणात वाढेल. ते काम निश्चतच हाती घेण्यात येईल. त्याचप्रमाणे स्थानिकांना रोजगाराच्या संधिबाबत स्पष्टीकरण अगोदरच देण्यात आलेले आहे.

९) श्री विराज भूषण रणदिवे, राहणार-उंबरवाडी, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

प्रस्तावित प्रकल्पामुळे जे बाधित होणार आहेत, ते शेतकरी आहेत. आमची शेती ही टाटाने धरणातून सोडणा-या पाण्यावर आहे प्रस्तावित प्रकल्पामुळे धरणातून सोडणारे पाणी दुषित असेल का, त्यामुळे आमच्या शेतीवर, जनावरांवर काही परिणाम होणार का, तसेच टाटा धरणातून नदीला सोडणारे पाणी कमी होईल का वा कसे याबाबत स्पष्टीकरण देण्यात यावे. तसेच प्रकल्पाचे बांधकाम सुरु करताना पाण्याची सोय कशी करणार, तसेच प्रकल्प पूर्ण झाल्यानंतर आपण जे पाणी उत्पादनासाठी वापरणार, त्यामुळे स्थानिकांना कमी प्रमाणात पाणी मिळेल का याबाबत स्पष्टीकरण देण्यात यावे.

- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी उत्तर देताना सांगितले की आता ज्या प्रमाणात स्थानिक शेतक-यांना पाणीपुरवठा करण्यात येतो, त्या पाणीपुरवठ्यात एक थेंबही कमी होणार नाही.
- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी सांगितले की शिरवटा धरणाची क्षमता हे दोनशे दशलक्ष घनमीटर एवढी आहे. प्रस्तावित प्रकल्पासाठी फक्त १५.० घनमीटर पाणी लागते. आपण दररोज खालच्या जलाशयातून पाणी वरच्या व वरच्या जलाशयातून खालच्या जलाशयात पाणी सोडणे ही क्रिया करत असतो. तर ग्रामस्थांना मिळणा-या पाण्यावर कुठल्याही प्रकारे परिणाम होणार नाही याची खात्री देण्यात येते.

१०) श्री महेंद्र कचरु ओव्हळ, टाटा धरणग्रस्त संघर्ष समिती कार्यकर्ता:-

सादरीकरणात असे सांगण्यात आले की, टाटा प्रकल्प परिसरात बरीच सामाजिक कामे करत आहे. शाळा, रस्ते बांधून देतात, तसेच गावांचे पुनर्वसन करतात असे सादरीकरणात सांगितले. या शिरवटा धरणामुळे सात गावे बाधित झालेली आहेत. मावळ तालुक्यातील नकाशातूनच ती गावे टाटाने गायब केलेली आहेत. त्यांचे पुनर्वसन करण्यात आलेले नाही. यात शिरवटा गाव, तोरणा, उब्रे, पळंदी, औंदे खुर्द, औंदे बुद्रुक ही सर्व गावे धरणामुळे विस्थापित झाली. पण ही नावे मावळच्या नकाशात, भारताच्या नकाशात कुठेच दाखविण्यात आलेली नाहीत. ही गावे कुठे गेली, या गावातील लोक कुठे गेली, त्यांच्यासाठी टाटाने काय केले याची माहिती देण्यात यावी. प्रकल्पग्रस्त शेतक-यांचे टाटाने काहीही केलेले नाही. ही कंपनी अतिशय खोटे बोलत आहे. या प्रकल्पग्रस्त गावांचा विस्तार, पुनर्वसन करण्यात आलेले नाही. टाटावर आमचा विश्वास नाही, आणि हा प्रकल्प आम्ही येथे होऊ देणार नाही. जर स्थानिकांना त्रास दिला, तर येथील सर्व ग्रामपंचायतीतील ग्रामस्थ या प्रकल्पाच्या विरोधी राहतील.

ज्यावेळी टाटाने जमिनीची चाचपणी चालू केली. त्यावेळी मोठ्या, जड मशीनरी आणण्यात आल्या. त्या आवाजामुळे येथील वाघ हा तोरणगावात होता. तेथे तो चार दिवस होता. कंपनीने केलेल्या पर्यावरणाच्या -हासामुळे प्राण्यांनाही त्रास झालेला आहे. तो वाघ जखमी झाला व नंतर तीन दिवस सोमवडी गावात होता. म्हणजे माणसांबरोबरच प्राण्यांनाही या कंपनीने त्रास देण्यास सुरवात केलेली आहे.

तरी पर्यावरणास बाधा न आणता सर्वांच्या सहमतीने हा प्रकल्प सुरु करावा ही शासनास विनंती.

- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी श्री महेंद्र कचरु ओव्हळ यांचे आभार मानले. प्रकल्प प्रवर्तक यांनी स्पष्टीकरण दिले की परत मी सांगतो की प्रकल्पासाठी जे जमिन अधिग्रहण करण्यात आले ते १८९४ च्या कायद्याप्रमाणे करण्यात आलेले आहे. त्यावेळेच्या नियमांनुसार सर्वांना सर्व प्रकारचा मोबदला देण्यात आलेला होता. म्हणजे घरे,झाडे,विहिरी, जमिन, प्रार्थना स्थळ इ.

या सर्वांचा मोबदला त्या वेळच्या नियमांप्रमाणे देण्यात आलेला होता. तर मोबदला दिला नाही हा प्रश्न येथे येत नाही.

- श्री महेंद्र कचरु ओव्हळ यांनी सूचना करताना वाघाचा मुद्दा उपस्थित केला. त्याबाबत प्रकल्प प्रवर्तक यांना काहिच माहिती नाही. मात्र प्रकल्पाचे प्रशासन हे निसर्ग, वनस्पती, प्राणी या सर्वांसाठीच जबाबदारीने वागते.

श्री महेंद्र कचरु ओव्हळ आज शिरवटा टाटा धरणामध्ये आपले कर्मचारी फिरत असतात. त्यांना विचारा, नसल्यास मी व्हिडिओ क्लिप पाठवितो. दुसरा विषय माझी जमिन तोरणमध्ये आहे. मोजणी काढली, त्यासाठी अर्ज भरला, बारा हजार भरले, माझ्या नावांवर सातबारा असून टाटाने शासनास पत्र दिले की माझ्या भूखंडाची मोजणी करू नये. टाटा कंपनीच्या प्रशासनाने माझी मोजणी अडवली, अद्यापपावेतो मोजणी करून दिलेली नाही.

- अध्यक्षा, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी उपस्थितांना सूचना केली की कोणाचे वैयक्तिक प्रश्न असतील, तर ते वेगळे सादर करण्यात यावेत. जमिन अधिग्रहण, मोबदला, पुनर्वसन या विषयांची चर्चा येथे अपेक्षित नाही. बैठक संपल्यानंतर आपण आपले निवेदन सादर करण्यात यावे, ते तपासण्यात येईल.
- ही पर्यावरणविषयक जनसुनावणी असून प्रस्तावित प्रकल्पामुळे पर्यावरणावर काही आघात होईल का याबाबत सूचना, आक्षेप नोंदविण्यासाठी आहे. तरी पर्यावरणविषयक प्रश्न उपस्थित करण्यात यावेत.

११) श्री पप्पु कुटे, सोमवडी गाव, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

हा जो प्रकल्प टाटाने आमच्या भागात नियोजित केलेला आहे, त्याचे आम्ही समर्थन करतो. आम्हांला त्या प्रकल्पाची गरज आहे. चर्चेत प्रकल्प परिसरातील जनावरांचा, पाण्याचा, त्यांच्या चा-याचा विषय, संरक्षणाचा विषय उपस्थित करण्यात आला. त्याबाबत आम्ही प्रकल्प प्रशासनाशी चर्चा करण्यास तयार आहे.

- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी उत्तर दिले की प्रस्तावित प्रकल्पामुळे जनावरांचा चारा, पाणी बाधित होणार नाही याची हमी देण्यात येत आहे.
- आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी उपस्थितांना निवेदन केले की तेच तेच प्रश्न उपस्थित करण्यात येऊ नयेत. ज्यांना कोणी लेखी निवेदन सादर करावयाचे असतील, त्यांनी ते सादर करावेत. सदरहू जनसुनावणी ही पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी असून प्रस्तावित प्रकल्पाविषयी पर्यावरणविषयक प्रश्न, सूचना/आक्षेप उपस्थित करण्यात यावेत.

१२) श्री कैलास बबन गायकवाड, राहणार-काम्ब्रे, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

हा प्रकल्प आपल्या शिरवटा गावात टाटा धरणात येत आहे. परिसरातील भूमीपुत्र आणि शेतकरी आपल्या सूचना व व्यथा मांडण्यास उपस्थित आहेत. येथे काहींनी प्रकल्पाच्या पूरक सूचना मांडल्या, तर काहींनी प्रस्तावित प्रकल्पाविषयी आक्षेपसुध्दा नोंदविलेले आहेत. तरी मी माझ्या स्थानिक शेतकरी आणि भूमीपुत्रांना सांगु इच्छितो की आपला हा भाग दुर्गम आहे. याठिकाणी रोजगाराच्या संधीच उपलब्ध नाहीत. तरी आपण प्रकल्पाचे स्वागत केले पाहिजे. तसेच काहींना या प्रकल्पामुळे अडचणी येत असतील, तर टाटा पॉवरने त्यांच्याशी प्रत्यक्ष चर्चा करुन त्या सोडवून मार्ग काढावा. मात्र या प्रकल्पामुळे प्रत्येक गावातील प्रत्येक कुटुंबातील एकाला रोजगाराची संधि आहे. त्याचप्रमाणे या प्रकल्पामुळे परिसरातील अप्रत्यक्ष व्यवसायात वाढ होणार असल्याने स्थानिकांना अनेक व्यवसायाच्या संधि उपलब्ध होणार आहे. स्थानिकांकडे ट्रॅक्टर, जेसीबी किंवा इतर साधने असतील, त्यांनाही व्यवसायाची संधि मिळणार आहे. परिसरातील तरुणांना काम मिळाल्यास त्यांचे कुटुंबाचा उदरनिर्वाह चालणार आहे. बेरोजगारीमुळे नैराश्याने अनेक तरुण व्यसनाधिन होत आहेत. हा प्रकल्प आपल्या गावात होत आहे व आपण जर चुकीच्या पध्दतीने जर विरोध केला, तर आपण आपल्या मुलांचे नुकसान करत आहोत.

त्यांनी पुढे सांगितले की येथे धरणग्रस्तांनी ज्या सूचना मांडल्या, त्या रास्त आहेत. त्यावर कंपनी व्यवस्थापनाने सकारात्मक निर्णय घेणे आवश्यक आहे.

तरी माझी सर्वांना विनंती आहे की हा प्रकल्प आपल्या भागात होऊ द्या. टाटा पॉवरच्या माध्यमातून आपल्या भागाचा विकास झाला पाहिजे.

त्यांनी पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समितीस सूचना केली की पावसाळ्यात या भागातील विद्युत पुरवठा हा ब-याच काळासाठी खंडीत होतो. जर टाटा पॉवरमुळे येथील जनतेस पर्यायी वीज पुरविण्याची व्यवस्था झाली, तर फारच चांगले होईल, ही मागणी मी सर्वांच्या वतीने करत आहे. सर्वांनाच माहित आहे की एखादी नैसर्गिक आपत्ती आली तर सर्वात प्रथम मदतील धाऊन येतो तो म्हणजे टाटा. तरी आमच्या भागातील लोकांची मागणी आहे की टाटाने येथील स्थानिक लोकांच्या अडचणी लक्षात घेऊन त्यावर मार्ग काढावा. प्रकल्प प्रवर्तक पर्यावरणाची काळजी घेत आहात, ती घ्यावी. तरी टाटा पॉवरनेही स्थानिकांशी सहकार्य करावे.

- प्रकल्प प्रवर्तक यांनी श्री गायकवाड यांचे आभार मानले व उपस्थित केलेल्या सूचनांचा निश्चितच सकारात्मक विचार करण्याचे आश्वासन दिले.

१३) डॉ सतिश पांडे, इला फाऊन्डेशन-

गेले ३५ वर्षे टाटा पॉवरच्या पर्यावरणविषयक कामांवर काम करत आहे. ग्रामीण भागात, दुर्गम आणि डोंगराळ प्रदेशात ज्या वयात येणा-या (adolescent girls) मुली आहेत, त्यांच्यावर ३५ वर्षे काम करत आहे. मी पुरंदरमध्ये काम करत असतो. आमच्या संस्थेचे नांव आहे इला फाऊन्डेशन. ही संस्था भारत रत्न भीमसेन जोशींनी स्थापन केलेली होती. पर्यावरणविषयक ही जाहिर जनसुनावणी आहे, म्हणून काही गोष्टी सांगतो. भारत सरकारने एक धोरण आखलेले आहे. आम्ही शेतक-यांवर बरेच काम करत आहोत. Pesticides, Insecticides, fungicides and vidisides यांचे अतिशय वाईट परिणाम आपल्या शेतकरी बांधवांवर होत असतात. भारत सरकारने एक धोरण आखलेले आहे, ते थेट पंतप्रधानांच्या अखत्यारित आहे, ते म्हणजे -One Health Mission - एकात्मक आरोग्य. म्हणजे पर्यावरणाचे आरोग्य, प्राण्यांचे आरोग्य, माणसांचे आरोग्य याचा एकत्रित विचार करावा लागतो. आम्ही टाटा पॉवरने सांगितले

म्हणून संशोधन करुन लोणावळा-खंडाळा येथील जैव-विविधता (bio-diversity) वर अभ्यास करुन एक पुस्तक प्रकाशित केले.

तसेच सर्व टाटा जलाशयात असलेल्या bio-diversity वर आम्ही संशोधन केले. आम्ही बेडकांवर व reptile (सरपटणारे प्राणी) यांवर पुस्तक लिहिले. तर बैठकीत सूचना करण्यात आलेली आहे की प्रकल्पात स्थानिक, औषधी वनस्पती, फळे देणारी वनस्पती लावण्यात यावी. तर टाटा पॉवरचे त्यावर काम चालू आहे. तरी पर्यावरणाची हानी टाटा पॉवरकडून होईल असे मला वाटत नाही.

त्यांनी सांगितले की मी पुण्याचा मानद वन्यजीव संरक्षक आहे. तर मीसुध्दा शासनासाठी तसेच शासनाकडून आपणास याबाबत मदत करू शकतो.

१४) श्री मनोहर सोनावणे, राहणार-तोरणगाव, तालुका-मावळ,जिल्हा-पुणे:-

अपर जिल्हादंडाधिकारी तथा अध्यक्षा, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समितीस माझे एकच म्हणणे आहे की मी १९३० साली मी तोरण गावचा अल्पभूधारक शेतकरी आहे. माझी जमिन टाटा पॉवरने संपादित केलेली होती, पण तेथे धरण न झाल्याने टाटा पॉवरने ती जमिन शासनास हस्तांतरित केली. शासनाने ती जमिन आमच्या चार शेतक-यांपैकी एकाच शेतक-याला दिली. २०११ पासून आजपावेतो आम्ही वडगाव कोर्टात लढत आहोत. आम्ही तेथे शेती कसत आहे, पण जमिनीचा ताबा आमच्याकडे अजूनही आलेला नाही. तरी आपण महसूल विभागाकडे याची चौकशी करावी ही विनंती.

तसेच प्रस्तावित प्रकल्पात स्थानिकांना रोजगाराची संधी देण्यात यावी.

१५) श्री ज्ञानेश्वर नामदेव मोहिते, राहणार-उंबरवाडी, तालुका-जिल्हा- पुणे:-

धरणाला शंभर वर्षे झाली, आता नविन प्रकल्प येथे चालू होणार आहे. टाटाने शासनाकडून कलम ३५ अंतर्गत जमिनी घेतलेल्या आहेत. जर टाटाच्या जमिनीचे कलम ३५ रद्द होते, तर वीस गुंठे असलेली जमिन चार शेतकरी भावात असेल, तर त्यावर वनजमिनीचा कसा शिक्का लावला जातो. उंबरवाडी ही धरणग्रस्त आहे. या प्रकल्पास शंभर वर्षे झाली, तर आता नविन प्रकल्प येत आहे. तरी प्रस्तावित प्रकल्पात

प्रकल्प क्षेत्रातील सर्व ग्रामपंचायतीतील स्थानिकांना रोजगाराची संधि देण्यात यावी. नविन प्रकल्पाचे नियोजन केल्याबद्दल कंपनी व्यवस्थापनाचे अभिनंदन.

१६) माया येवले, अथर्व येवले सोशल फाऊंडेशन, -

मी माया येवले, अथर्व येवले सोशल फाऊंडेशन स्वतः चालविते. सामाजिक क्षेत्रात मी मावळ विभागातच काम करते. गेले अकरा वर्षे मी या क्षेत्रात काम करत आहोत. आम्ही ब-याच विषयांवर टाटा पॉवरसोबत काम केलेले आहे. टाटा पॉवरमार्फत पोलिस भरतीसाठी ६८ मुलांना प्रशिक्षण देण्यात आलेले होते. यातील १७-१८ मुले पोलिस प्रशासनात कामावर रुजू झालेली आहेत. याचा अहवाल संस्थेतर्फे टाटास देण्यात आलेला आहे. तर अशा शैक्षणिक, आरोग्यविषयक, महिलासाठी कामे या सर्व सामाजिक कामात टाटाचे काम उल्लेखनीय आहे. सीएसआर अंतर्गत टाटाबरोबर आमची संस्था काम करत आहे. एप्रिल-मे महिन्यात टाटा पॉवरमधील काही अधिकारी व आमची संस्था यांनी खांडीमधील ग्रामस्थांबरोबर बैठक घेऊन त्यांना आवश्यक असणा-य गरजा समजून घेतलेल्या आहेत. त्यानुसारच पुढील सामाजिक योजना राबविण्याचे नियोजन टाटा पॉवरने केलेले आहे. माझी विनंती आहे की स्थानिक तरुणांना कौशल्य विकास प्रशिक्षण देऊन त्यांना नोकरीसाठी सक्षम करणे गरजेचे आहे. तरी कारखान्यात आवश्यक असणारे प्लंबर, फिटर, इलेक्ट्रिशियन अशा समकक्ष पदांचे प्रशिक्षण आयोजित करण्याची सूचना टाटा पॉवर यांनी दिलेली आहे. त्याचा स्थानिकांना निश्चितच फायदा होईल. प्रकल्पास शुभेच्छा.

- **आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती** यांनी उपस्थितांना आवाहन केले की वेगळे प्रश्न असल्यास ते उपस्थित करण्यात यावेत. रोजगार आणि जमिनीबाबत प्रश्न बरेच विचारण्यात आलेले आहेत, ते विचारू नये. तसेच कोणालाही लेखी निवेदन सादर करावयाचे असल्यात ते करण्यात यावेत. आता हा शेवटचा प्रश्न असेल.

१७) श्री मधुकर भालेराव, अध्यक्ष, भूशी, लोणावळा टाटा धरणग्रस्त मावळ मुळशी संघर्ष समिती:-

अनेक वर्षांचे प्रश्न टाटा कंपनीशी संबंधित आहेत. गेले अनेक वर्षे टाटा कंपनीने धरणग्रस्त कुटुंबातील एकतरी माणूस कंपनीत लावावा मग ते भूशी, वळवण, व इतर धरणे क्षेत्रातील एकही कामगार कामाला लावला नाही.

आता प्रस्तावित प्रकल्पात टाटा धरणग्रस्त कुटुंबातील एका व्यक्तीस रोजगाराची संधि देण्यात यावी व इतर प्रलंबित प्रश्न सोडविण्यात यावेत.

- आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी सांगितले की लेखी निवेदन असल्यास ते सादर करण्यात यावे.

१८) श्री बाळासाहेब ठाकर, गाव-तोरण, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे-

तोरण आणि जांबोला गावाच्या माथ्यावर हा प्रकल्प आहे. या प्रकल्पाची योग्य माहिती आम्हांला टाटा प्रशासनातील प्रतिनिधींनी दिलेली आहे. तसेच परिसरातील ज्या भागांना प्राधान्य देणे आवश्यक आहे, त्या भागास प्राधान्य देण्यात यावे. आम्ही लेखी स्वरूपात टाटास मार्गदर्शन करणार आहोत. आमची शाळेसाठी खूप समस्या आहे. ते लेखीस्वरूपात दिलेली आहे.

१९) श्री सचिन पवार, राहणार-सोमवडी गाव, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

या प्रकल्पामुळे आमच्या भागात रोजगार निर्माण होणार आहे. तरी या प्रकल्पाचे स्वागत. येथे शेतकरी बांधव उपस्थित आहेत. त्यांच्या समस्या आहेत. त्या सर्वांची सोडवणूक करावी. पर्यावरण सूचना म्हणजे आमची जी चार गावे आहेत - शिरढे, सोमवडी, तोरण, जांभीवली यामध्ये पाणी उपसा करतात, तर ऑक्टोबर नंतर पाण्याचा साठा कमी झाल्यानंतर जो उपसा असतो, तो बंद करण्यात यावा. जेणेकरून त्याबाबत पाण्याची व्यवस्था झाली पाहिजे. आपण त्याबाबत काळजी घेता यात दुमत नाही. तसेच सोमवडी गावाचे गायरान म्हणून क्षेत्र आहे. ते कंपनीच्या क्षेत्रात असून गावाच्या चारी बाजूनी टाटा कंपनी झाल्याने आम्हांला गायरानवर जाण्यासाठी रस्ता नाही. तेथे गेट लावलेले आहे. तरी गेट उघडण्यात यावे. गावात नदीच्या बाजूची सर्व जागा

टाटाने अधिग्रहित केलेली आहे. गावातील स्मशानभूमी ही नदीच्या बाजूस असते. तरी स्मशानभूमीसाठी लागणार रस्ता आपण उपलब्ध करून देण्यात यावा.

- आयोजक यांनी परत तेच तेच प्रश्न न विचारण्याचे आवाहन केले.

२०) श्री विजय शिरसाठ, सदस्य, खांडशी ग्रामपंचायत, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

खांडशी ग्रामपंचायत अंतर्गत टाटा पॉवरचा प्रकल्प होत आहे. त्याचे हार्दिक स्वागत. स्थानिक टाटा पॉवरला सहकार्य करतील. आमच्या गावाला या धरणातून जे पाणी दिले जाते, तर वीजनिर्मिती नंतर दुषित पाणी बाहेर सोडणार आहेत, तेच पाणी बाहेर सोडणार आहात का धरणात सोडणार आहात. आम्ही तेच पाणी पिणार असून आमच्या गावातील लोकांवर याचा दुःपरिणाम होईल काय?

- अध्यक्षा, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी मत मांडले की तेच तेच प्रश्न त्याच त्याच विषयांवर मांडण्यात येत आहेत. तरी हा आता शेवटचा प्रश्न घेण्यात येत आहे. याशिवाय उपस्थितांना जर प्रश्न विचारावयाचे असल्यास ते लेखी स्वरूपात महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या प्रतिनिधीस सादर करण्यात यावेत.

२१) श्री विठ्ठल शिरसाठ, राहणार-वेसावे रहिवाशी, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

टाटा प्रकल्पाचे हार्दिक स्वागत. गावाच्या अडचणी लेखी स्वरूपात सादर करण्यात आलेल्या आहेत. धरणाचे पाणी शेतीसाठी व पिण्यासाठी वापरतो. तर प्रकल्पानंतर ते शेतीस व पिण्यास मुबलक मिळावे. प्रस्तावित प्रकल्पात स्थानिकांना प्राधान्य देण्यात यावे. लेखी सूचना, आक्षेप सादर करत आहोत.

२२) श्री रमेश कोकाटे, झेंडेगाव, तालुका-मावळ, जिल्हा-पुणे:-

टाटा कंपनी पर्यावरणाविषयी सतर्क आणि जागरूक आहे. त्याचे अभिनंदन. आम्ही सर्व गावांची विकास कामे करून देऊ. आता शिरडे ग्रामस्थांना आठ कि.मी. फिरून रस्त्यावर जावे लागते. जर गेट उघडून दिले, तर शिरडे ग्रामस्थांना फक्त दीड कि.मी. जावे लागेल. विकास कामे म्हणतात, तर शिरडे गावाचा बसस्टॉप होऊन

दिलेला नाही. विकासकामाचा शब्द देतात, मात्र ग्रामस्थांची कामे प्रलंबित ठेवली जातात. शेती करण्यास टाटा कंपनीने परवानगी दिलेली आहे, मात्र टाटाने सांगितले की ट्रॅक्टर, जेसीबी वापरायचा नाही. तर औद्योगिक शेतीकरणकडे शेतकरी कसा वळणार? तरी याबाबत पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी पुढील निर्देश द्यावेत. धरण होऊन २५ वर्षे झाले, मात्र एक कि.मी. रस्ताही कंपनीने करून दिलेला नाही. तरी प्रथम हे प्रश्न सोडविण्यात यावेत.

- आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी परत एकदा उपस्थितांना त्यांचे प्रस्तावित प्रकल्पाविषयी काही सूचना, प्रश्न, आक्षेप असल्यास ते उपस्थित करण्याचे आवाहन केले. तसेच जर कोणालाही लेखी निवेदन सादर करावयाचे असल्यास तेही सादर करू शकतात. त्याची पोच देण्यात येईल.
- आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी पुन्हा उपस्थितांना सूचना, आक्षेप नोंदविण्याचे, लेखी निवेदन सादर करण्याचे आवाहन केले. उपस्थितांकडून कोणताच प्रतिसाद नव्हता.

बैठकीचा समारोप करताना आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी सांगितले की बैठकीच्या सुरवातीस सांगितलेले आहे की ही जनसुनावणी आपले विचार, सूचना, टीकाटिप्पणी यांची नोंद घेण्यासाठीच आयोजित करण्यात आलेली असून येथे कोणताही निर्णय घेण्यात येत नाही. उपस्थितांनी बरेच स्थानिक मुद्दे उपस्थित केले व त्यास प्रकल्प प्रवर्तक यांनी योग्य प्रकारे उत्तरे देऊन सकारात्मक धोरण स्विकारण्याचे आश्वासन दिलेले आहे. त्याचप्रमाणे काही उपस्थितानी पर्यावरणविषयक सूचना, आक्षेप योग्य प्रकारे नोंदविलेले आहेत.

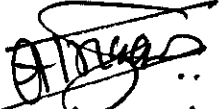
आयोजक, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती यांनी सांगितले की बैठकीत उपस्थित करण्यात आलेल्या सूचना, आक्षेप यांची नोंद घेण्यात आलेली असून त्याचा इतिवृत्तात समावेश करण्यात येईल. सदरहू इतिवृत्त मराठी व इंग्रजीत तयार करून ते सदरहू बैठकीची व्हिडिओ रेकॉर्डिंग जशीच्या तशी चित्रफित, प्राप्त झालेल्या लेखी सूचना, आक्षेप, प्रकल्प प्रवर्तकांचा सुधारित पर्यावरण मुल्यांकन अहवाल

पर्यावरण, वने व हवामान बदल मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली यांना अध्यक्ष, पर्यावरणविषयक जाहीर जनसुनावणी समिती यांच्या संमतीने मुख्यालय, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ यांच्यातर्फे सादर करण्यात येईल. त्यावर तेथील तज्ज्ञ समिती त्याबाबत पुढील निर्णय घेईल.

आयोजक अध्यक्ष, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती, यांनी मा. अध्यक्ष, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती, प्रतिनिधी, सदस्य, नायब तहसीलदार, जिल्हाधिकारी कार्यालय, मंडळ अधिकारी, मावळ, पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती प्रकल्प प्रवर्तकांचे अधिकारी, पत्रकार, पर्यावरणविषयक कार्यरत सेवाभावी संस्था, चॅनलचे प्रतिनिधी, पोलिस प्रशासन व मोठ्या संख्येने उपस्थित असलेल्या स्थानिक जनतेचे आभार मानून मा. अध्यक्ष यांच्या वतीने जनसुनावणी संपन्न झाल्याचे घोषित केले.

मा. अध्यक्ष यांचे आभार मानून जनसुनावणी ही संस्थगित करण्यात आली.

सोबत प्राप्त झालेल्या १५ लेखी सूचना/आक्षेप सोबत जोडत आहोत.

(बाबासाहेब कुकडे)

आयोजक,

पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी

समिती

तथा

उप प्रादेशिक अधिकारी,

पुणे - २,

महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ,

पुणे

(जगन्नाथ साकुंखे)

सदस्य,

पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी

समिती

तथा

प्रादेशिक अधिकारी-पुणे

महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ,

पुणे

(ज्योती कदम)

अध्यक्षा,

पर्यावरणविषयक जाहिर जनसुनावणी समिती

तथा

अपर जिल्हादंडाधिकारी, पुणे,

जिल्हा - पुणे

MINUTES OF THE ENVIRONMENTAL PUBLIC HEARING IN RESPECT OF PROPOSED COMMISSIONING OF SHIRAWATA OFF-STREAM OPEN LOOP PUMPED STORAGE HYDRO PROJECT (1800 MW) PSP AT VILLAGE-KHANDSHI, TALUKA – MAVAL, DISTRICT-PUNE – 410 405, MAHARASHTRA BY PROJECT PROPONENT M/S THE TATA POWER COMPANY LIMITED

The Environment Public Hearing in respect of proposed commissioning of Shirawata Off-Stream Open Loop Pumped Storage Hydro Project (1800 MW) (PSP) at Village-Khandshi, Taluka-Maval, District -Pune – 410 405, Maharashtra by Project Proponent M/s The Tata Power Company Limited was held on Tuesday, the 29th October, 2024 at 12.00 noon at project site Near Shirawta Dam, Mouje, Khandashi, Taluka-Maval, District – Pune – 410 405.

Shri Babasaheb Kukade, Sub Regional Officer, Pune-II, Maharashtra Pollution Control Board, Pune and Convener of the Environment Public Hearing Committee welcomed Sou. Jyoti Kadam, Additional District Magistrate, Pune and Chairperson of the Environment Public Hearing Committee; Shri Jagannath Salunkhe, Regional Officer, Maharashtra Pollution Control Board, Pune and Member of the Environment Public Hearing Committee, Environmentalists, NGOs, Journalists, Representatives of media channels and Company Officials and local people/participants who were present and with permission of Chairman, Environment Public Hearing Committee started the proceedings.

Convener, Environment Public Hearing Committee informed that as per the Environment Impact Assessment (EIA) Notification of Ministry of Environment, Forest & Climate Change, Govt. of India, (i.e. MoEF & CC, GoI) dated 14th September, 2006 as amended on 1st December, 2009, it is mandatory to conduct prior public consultation to certain projects which are covered in the schedule of the said Notification.

Convener informed that the aim of conducting prior public consultation is to make aware, local people who can be participant in the hearing and they should know the developmental activities and Environment Management Plan of the unit.

He informed that Head Office, Maharashtra Pollution Control Board, Mumbai was in receipt of application dated 05/09/2024 from Project Proponent M/s The Tata Power Company Limited requesting to conduct Environment Public Hearing for their proposed Establishment of Shirawata Off-Stream Open Loop Pumped Storage Hydro Project (1800 MW) (PSP) at Village-Khandshi, Taluka-Maval, District -Pune – 410 405, Maharashtra.

Convener further informed that as per EIA Notification No.1533 (E), Dated 14-09-2006 and Amended Notification, the proposed activities fall under Category A, Schedule 1 (c), which requires to obtain prior Environmental Clearance from Ministry Environment, Forest & Climate Change, Govt. of India, New Delhi for which prior environmental consultation is mandatory.

Project Proponent had submitted online prescribed application on -28/07/2023 along with pre-feasibility report to obtain ToR (Terms of Reference) to Ministry Environment, Forest & Climate Change, Govt. of India, New Delhi and it has been considered by Government of India and granted online approval on 23/09/2024 and amended on 27/05/2024.

Accordingly, Project Proponent has appointed NABET approved Environment Consultant and through their Environment Consultant had carried detailed Environmental Survey in the radius of 10.0 k.m. of the project site to study the proposed impact on environment due to the commissioning of this project and prepared a draft Environment Impact Assessment (EIA) Report and submitted it.

Joint Director (Water Pollution Control), Maharashtra Pollution Control Board, Mumbai vide letter dated 06/09/2024 directed Sub Regional Officer, Pune-II, Maharashtra Pollution Control Board, Pune to carry the process of conducting environmental public hearing regarding the said project.

Afterwards, Sub Regional Officer, Pune-II, Maharashtra Pollution Control Board, Pune vide letter dated 13/09/2024 requested Hon. District Collector, Pune to conduct Environment Public Hearing of the proposed activity.

District Collector, Pune vide letter dated 25/09/2024 directed to conduct Physical Environment Public Hearing on Tuesday, the 29th October, 2024 at 12.00 noon, and after getting sanction from District Collector, Pune, Member Secretary, Maharashtra Pollution Control Board, Mumbai as per the Notification No. S.O. 1533 dated 14-09-2006 and as per Amended Notification S.O. 3067 (E) Dated 01-12-2009 as issued by Ministry of Environment, Forest & Climate Change, Govt. of India, (MoEF & CC, GoI), New Delhi has constituted Environment Public Hearing Committee vide Board's Office Order No. E- 162 of 2024 under letter no. BO/JD (WPC)/PH/B- 241001-FTS- 0074 dated 01-10-2024 as under: -

1) District Magistrate-Pune
or his representative not below
the rank of an Additional District
Magistrate	Chairman
2) Representative of Maharashtra
Pollution Control Board, Mumbai -
Regional Officer – Pune,
Maharashtra Pollution Control Board,
Pune	Member
3) Sub Regional Officer, Pune-II,
Maharashtra Pollution Control Board,
Pune	Convener

As per said Notification, 30 days' advance public notice was published by Sub Regional Officer, Pune-II, Maharashtra Pollution Control Board, Pune in the local newspaper in daily Loksatta for Marathi and in national newspaper daily Indian Express for English on 25th September, 2024. The public were appealed to send their suggestions, views, doubts or objections regarding the proposed unit.

Also copy of EIA report and executive summary were made available in Marathi and in English at various notified Government offices as under:-

1. District Collector Office, Pune.
2. District Collector Office, Raigad.
3. District Industries Center, Pune.

4. District Industries Center, Raigad
5. Zilla Parishad, Pune.
6. Zilla Parishad, Raigad.
7. Regional Office Pune & Sub Regional Office Pune-II, MPC Board, Jog Centre, 2nd & 3rd Floor, Wakdewadi, Pune-Mumbai Road, Pune- 411 003.
8. Member Secretary, M.P.C. Board, Kalpataru Point, 3rd Floor, Sion-Matunga Scheme Road No. 8, Opp. Cine Planet, Near Sion Circle, Sion (E), Mumbai - 22.
9. Zonal Office, West Central Zone, Ministry of Environment, Forest and Climate Change, Integrated Regional Office, New Secretariat Building, Ground Floor, East Wing, Civil Line, Nagpur- 440 001.
10. Environment Department, Government of Maharashtra, New Administrative Building, 15th Floor, Mantralaya, Mumbai 400 032
11. Sub-Divisional Officer Maval-Mulshi, Sub-Division Pune, Talathi Training Centre, Bavdhan, Tal-Mulshi, Dist-Pune
12. Sub-Divisional Officer Karjat, Tal. Karjat, Dist. Raigad.
13. Sub-Divisional Officer Khalapur, Tal. Khalapur, Dist. Raigad.
14. Tahasildar Maval, Tal. Maval, Dist. Pune.
15. Tahasildar Karjat, Tal. Karjat, Dist. Raigad.
16. Tahasildar Khalapur, Tal. Khalapur, Dist. Raigad.
17. Grampanchayat Office:- Dahuli (Group Grampanchayat), Khand (Group Grampanchayat), Kusavali (Group Grampanchayat), Takave Khurd (Group Grampanchayat), Malegaon Bk. (Group Grampanchayat), Wadeshwar (Group Grampanchayat), Kondiwade N. M. (Group Grampanchayat), Karanjgaon (Group Grampanchayat), Sangise (Group Grampanchayat), Wehergaon (Group Grampanchayat), Waksai (Group Grampanchayat), Dongargaon (Group Grampanchayat), Govitri (Group Grampanchayat), Siradhe (Group Grampanchayat), Khandshi (Group Grampanchayat), Karla (Group Grampanchayat), Kune Nama (Group Grampanchayat), Mudhaware (Group Grampanchayat), Malvali NM (Group Grampanchayat), Varsoli (Group Grampanchayat), Shilatane (Group Grampanchayat), Udhewadi (Group Grampanchayat), Uksan (Group Grampanchayat), Tal. Maval, Dist. Pune.
18. Grampanchayat Office:- Beed Bk. (Group Grampanchayat), Vadap (Group Grampanchayat), Khandpe (Group Grampanchayat), Kondiwade (Group Grampanchayat), Humgaon, Potal (Group Grampanchayat), Tal. Karjat, Dist. Raigad.
19. Grampanchayat Office:- Narangi, Beed Kh., Tal. Khalapur, Dist. Raigad.
20. Website, Maharashtra Pollution Control Board, Mumbai.

Convener informed that 15 suggestions / objections have been received by Sub Regional Officer, Pune-II, MPCB, Pune regarding the proposed project

Convener informed that an opportunity is given to all participants to raise any doubts, suggestions or objections regarding the proposed project in environmental angle, which can be submitted by orally or in writing also.

Convener asserted that this Committee is only for recording public opinion, views, suggestions, objections regarding the proposed project in environmental angle only and the Committee has no right to approve, reject or recommend the project. The suggestions/objections raised by the participants in the public hearing will be noted and it will be included in the minutes of the meeting. Similarly, the revised Environmental Assessment Report of the Project Proponent, written suggestions/objections and minutes of the meeting in Marathi and English after approval of Chairperson, Environment Public Hearing Committee will be submitted through MPCB Head Office to the Ministry of Environment, Forest & Climate Change, Govt. of India, New Delhi after taking note of the video recording of the said meeting, suggestions and objections recorded in the meeting. An Expert Committee there takes further decision regarding the same. He requested Chairperson of the Environment Public Hearing Committee to inform Project Proponent to start the presentation.

Project Proponent welcomed all the participants and briefed all the participants about the security arrangements and implementation at the venue of the meeting as per the policy of Tata Group. He said that in case of any emergency, exit through the back two doors, immediately ambulance, security guards will guide you further. After briefing about the security system, the presentation started.

With the permission of the Chairperson, Project Proponent of the project made a presentation on the entire Environmental Management Plan (EMP) for the proposed project.

Project Proponent said that Tata group has created its special identity in the world by adopting the principle of nation and humanity from the very beginning. Tata Power started generating hydroelectricity in the early 1900s to provide pollution-free electricity. Khopoli hydroelectric power station was established in 1915 and reservoirs were constructed at Kundli, Shirwata, Walvan and Lonavala.

The demand for electricity is increasing day by day and to meet that demand, Project Proponent is proposing an Off Stream Open Loop Pumped Storage Scheme of 1800 MW Shirwata (PSP), which is planned in Maval Taluka of Pune District of Maharashtra. An agreement has been signed with the Government of Maharashtra for this project. The project will be commissioned at Mauje Khandshi, Taluka-Maval, District-Pune. The existing Shirwata Dam Reservoir will be used for Lower Storage and a stone dam will be constructed for Upper Storage to use approximately 309 m Gross Head on the hill near Khandshi. The total cost of this project is Rs 7,027.72 crore and the cost of Environmental Management Plan of the project is Rs 72.88 crore. As there is no need for private land acquisition for this project, the issue of resettlement does not arise.

The man-power required for the construction phase of the project will be taken from the local area. The said project will definitely increase the economic and social development of the local people in the area.

After the presentation was completed, Convener, Environment Public Hearing Committee appealed participants to raise their suggestions / objections regarding the proposed project. Please mention your name and address while asking questions.

Views, questions, suggestions/objections raised during the Environmental Public Hearing and the answers / clarification given by the Project Proponent/ Project Environment Consultant / Environmental Public Hearing Committee :-

1) Shri Prasad Bagve, Jan Andolan-Rashatriya Convener, State Convener Responsibility, Residence-Karla, Taluka-Maval, District-Pune:-

Tata Dam Sangharsha Committee is associated with our co-ordination. It was told in the meeting how all the procedures were completed before organizing Environmental Public Hearing. But actually, here it seems that the complete information about this project is not made available to the general public. Now here we came to know what kind of project the company is going to set up.

Also, even though a public notice regarding the said public hearing has been published in the newspaper, it does not seem to have reached the people here. Basically, very few people read English papers here. Also, Marathi newspaper Loksatta has less readership in the area. So, the information about the proposed project has not reached the local people till date. This is our objection.

Also, if the Presentation of whole proposed project is presented in ten minutes, how local people can understand in ten minutes? Our Environmental Expert is not present in the meeting. For that we need time to understand the project from our Environmental Expert. We will also need more time to check the mistakes and errors in the environment report from Environmental Experts. Also, it will take time to understand the damage which may cause due to this proposed project.

Also, when the Tata company acquired the land of local people for dams, it is mentioned in the mutual agreement that if the land is not used within five years, then the plots should be taken away from the Tata Group by the Government or the Tata group should transfer the land to Government. Hence, the land where the said project is going to be established is disputed land. Hence, I request Chairperson of the Environment Public Hearing Committee who is Representative of Hon. District Collector to start the procedure of acquisition of land from Project Proponent and transfer it to - Project Affected Persons (PAPs). We have been holding meetings with the various District Collectors who have been appointed over the years and requesting them to find a way out. Many times, such government officials come here who do not have the authority to take decisions. They come, don't give proper answers, ask for documents after 8-10 days. No progress has been made on rehabilitation. The then Collector, Pune has agreed to rehabilitate three villages, but nothing has been done so far.

There are livelihood issues of the PAPs. In the presentation, only promise of job opportunity is being given to the local people and PAPs. However, there is an experience that none of the project victims in this area has been given priority in employment. But this public hearing can be done properly if all the project victims are provided with all the information about the proposed project and given enough time. Hence, I demand that this Environmental Public Hearing be cancelled immediately.

- Project Proponent replied that Tata Power had acquired the land for the project in the early twentieth century following all the provisions of the Land Acquisition Act, 1894. As per the rules existing at that time, whatever mutually agreed for acquisition of land, has been fully paid to the concerned PAPs. However, there is no question of misunderstanding and dispute arising in this regard.
- Project Proponent further informed that as per the directives as issued in Environment Impact Assessment (EIA) Notification by Environment, Forest & Climate Change (MoEF & CC), Govt. of India, New Delhi, Sub Regional Officer, Pune-2, Maharashtra Pollution Control Board, Pune has published 30 (Thirty) days in advance public notice regarding the Environment Public Hearing to be conducted in one local newspaper in Marathi and one national newspaper in English. Also, all the environmental documents of the proposed project i.e. EIA report, Executive Summary of the project were made available in the notified Government offices and in the Gram Panchayat offices of the project affected area to local people to study it. Also, all the environment documents of the proposed project were made available at the website of Maharashtra Pollution Control Board.
- Project Proponent explained that Shri Bagwe has raised an objection that the project victims are not being given employment opportunities in the project. So, all the security guards appointed at this Shirvata dam are local people. Also, the contractors required for various works in the project are 100% local. The workers who work in the project on behalf of those contractors are also local people.
- Also, many workers' and officials' third-fourth generations are employed in this Tata Power project. Project Proponent read out the names of many people. However, it is not right that local people and project victims were deprived of employment opportunities in the project.
- Project Proponent informed that as per the directives issued by MoEF & CC, Govt. of India, New Delhi under EIA Notification, 2006, NABET approved Environment Consultant has been appointed and respective Environment Consultant has carried a detailed environmental survey in the periphery of 10.0 k.m. of the project site and prepared a Draft EIA Report.

2) Shri Kisan Sambhaji Rane, Residence-Khandashi, Taluka – Maval, District – Pune;

We heartily welcome the planning of the proposed project here by the Tata Power Company. All the villages here did not have any sources of livelihood, except agriculture. Here all the villages are dependent on agriculture.

However, it is a request to management of Tata Power Company that the proposed project should extend job opportunities to young boys and girls of this area.

Shri Kisan Rane demanded that if the management of the company has carried an environmental study of the area, then they should give an answer regarding the present conditions of the streams and drains here.

- Project Proponent answered that Shri Rane had asked a question regarding the study of streams and drains in the area. It is guaranteed that no stream or drain in the area will be affected due to this project.

3) Shri Rohidas Jambhulkar, Sarpanch, Govitri Grampanchayat, Taluka-Maval, District-Pune:-

I welcome the proposed project. Because this project will provide employment to local people. However, it appears that there are only a few contractors who are considered and awarded the project works. Hence, other contractors in the area should be given contracts to work on the project.

Also, Tata Power should take care of Shirade, Govitri, Khandshi Gram Panchayat area and there should not be any harm to the bio-diversity of this area. Good luck to the project.

- Project Proponent answered that when a hydro-electric project is operational, job opportunities in the project are less than other industries. This project is an investment of around 7,000.0 crores.
- Around 1,000-1,500 workers will be required during the project construction phase. Local contractors will also get opportunities for this. The work will take about 4 - 4 1/2 years. According to the project management policy, maximum priority will be given to local people.

4) Shri Nivrutti Maruti Takalkar, Residence-Mouje Budhwadi village, Taluka-Maval, District – Pune:-

Warmest wishes from all our villagers for the proposed environmental project. However, even though the presentation shows that 70% of the local people have been provided with job opportunities, it should be considered that only 5% of the local people have not got any employment in the last hundred years since the dam/project started. Also, the 9-10 villages from Kamshet should have to be considered. Villages were adopted. Not a single social welfare issue has been solved in the last twenty years. Around 1982-84 there was a mass movement for this. Senior citizens also participated in it.

However, it is requested that Government should take follow up for the pending social welfare schemes and involve all the villagers in this project.

- Project Proponent replied that lot of work has been carried at Golden Gate High School, Karanjgaon, Umbarwadi School, Sangeshi School etc. A lot of social work can also be done at the villages during the project construction phase. Project management will definitely take it up.

5) Shri Ankush Rambhau Kadam, Residence – Jabhivali village, Shiradhe Grampanchayat, Taluka – Maval, District – Pune :-

We welcome the 1,800 MW project planned by Tata Power. While doing this, there is Shiradhe Gram Panchayat and there are four Group Gram Panchayat. This proposed project will be commissioned within the limits of this Group Gram Panchayat. We held meetings in villages. But the local villagers have not got the correct information about the project. A Tata Dam was constructed at Somwadi 25 years

ago. At that time, many promises of employment and other promises were made to the local people.

But since 25 years, those promises have not been fulfilled. While this project will be commissioned mostly in Shiradhe Gram Panchayat area, Torane Village, Somwadi Village, Jabhivali Village are in the project area. Hence, Tata Management has requested that the Tata company should call a joint meeting considering all these villages. All villagers of four villages will be present there and our problems can be raised there.

Also, since ours is a rural tribal area, job opportunities should be given to local people. The promise made 25 years ago has not fulfilled, so we formed a village wise Committee. At that time, some people in our village got jobs

However, if village wise committees are formed, the needy person will definitely get job. Otherwise, the one who does not need will get work, and the needy person will be deprived of employment. This should be kept in mind by Project Proponent.

- Project Proponent replied that your suggestions are welcomed. As previously answered, this project will be completed by taking local people and local people will be given job opportunities in the project.
- Convener, Environment Public Hearing Committee appealed all participants that suggestions/objections in respect of proposed project in environmental angle please be raised as this Environment Public Hearing.

6) Shri Bhagwan Sindhu Rokade, Residence – Shirwata Village, Taluka – Maval, District – Pune:-

Tata has made us homeless. Nothing has been given to these seven villages of ours, no compensation has been given, no alternative land has been given, no village children have been employed. We request that we continue to oppose this project unless the seven villages are compensated and rehabilitated.

- Project Proponent replied that the present suggestions will definitely be considered by Project Management.

7) Shri Sunanda Reddy, an Environmentalist, Telangana State:-

My best wishes to Tata Power and villagers.

The purpose of public hearing is if there any effects on water, air, land due to proposed project. This is Zero Pollution Industry. Renewal Industry is very important now-a-days. This is only Renewal Industry – 365 days – 24 hours running project. Solar Project is not working 365 days – 24 hours, Wind Energy Project also cannot operate for 365 days.

In this context, this is very important power project. Government should grant unconditional permission to this industry. If this project would have Thermal Power Project, 8,000 crores will have expenses to be incurred. Appreciation to Tata Power. They are saving money for the nation. There is no water utilization, reuse of the water system. In Hydro Power, water is going downwards. Here water is going from

upwards to downwards. The public hearing process takes three years. It is very time consuming. Requesting MoEF & CC to give permission in 60 days or 90 days.

I am giving few suggestions – Instead of normal plants, medicinal valued plants and fruit bearing plants should be planted. Also form a Co-ordination Committee to use CSR budget consisting members of MPCB, company officials and government officials. Take in hand demand oriented work – it will give great credibility to the management of the company. You are giving more job opportunities in this project. Unemployed young boys and girls in project affected area be given Skilled Development Courses with the help of the Government. Finally, I request Government to give unconditional permission to this industry.

- Project Proponent thanked for supporting the project. Project Proponent said that Shri Reddy has suggested planting of medicinal value plants and fruit bearing plants while developing the green belt. Project Proponent answered that green belt is developed as per guidance and directives of local Forest Department, Government of Maharashtra. Hence there should not be any foreign species which can plant here. Enough fund is reserved for various CSR activities.

8) Shri Kaluram Baqaji Thorve, Ex. Sarpanch, Mundavale Gram Panchayat, Residence – Vadivale Village, Tal.- Maval, Dist. Pune

We agree with the information you have provided about the proposed project through the presentation. But while constructing the project, you are going to cut trees. So as many trees will be cut, will all those cut trees be replanted?

Also our commuting road is a road from National Highway (NH 4) via Vadiwale, Mundawale, Wadiwale Valad, Sangishe, Budhwadi to Khandashi, Nesave or there is one road from Nanegate. Hence whether you are starting the work of the road before starting commissioning of the project.

Because as an environmental activist like me desires that road to be widened by Tata. If the road is not possible due to the railway, then there is a convenient road from Upper Side of Mundavale village. It is a request that it be done through Tata Group.

This project is definitely good. The project will be operational in 4-5 years, surely the poor people of the area will get employment. However, the company management requested that all the people of Gram Panchayat should be given employment contract in the project

- While giving thanks to Shri Kaluram Thorave, Project Proponent answered that the directives as issued by Forest Department, Govt. of Maharashtra are strictly followed while cutting the trees.
- No tree is cut down without the prior permission of the Forest Department. According to the rules of the Forest Department, as many trees as are cut down, the same number of trees have to be replanted elsewhere.
- It is carried out under the supervision of the Forest Department by charging a fee for replanting trees from the Project Proponent by Forest Department.

Shri Thorve suggested about the road construction. The suggestion is welcomed. Because project also needs a road. After starting the construction of the project, the traffic, heavy vehicle traffic will increase to a large extent.

- The work will definitely be undertaken. Similarly, the local people have already been given an explanation regarding the job opportunities.

9) Shri Viraj Bhushan Randive, Residence – Umbarwadi, Taluka – Maval, District – Pune :-

Those who will be affected by the proposed project are the farmers. Our agriculture is based on the water released from the Tata dam.

An explanation should be given as to whether the water released from the dam will be polluted due to the proposed project, will it affect our agriculture, animals and also will the water released from Tata Dam to the river be reduced or how?

How arrangement of providing water will be made while starting the construction of the project? After completion of project, water will be used for production of electricity. Then, whether local people will get less water? Explain the details.

- Project Proponent, while replying, said that at the current rate of water supply to the local farmers, there will not be a drop of water in the water supply.
- Project Proponent said that the capacity of Shiravatta dam is 200 million cubic meters. The proposed project requires only 15.0 cubic meters of water.
- Every day we do the activity of releasing water from the lower reservoir to the upper reservoir and water from the upper reservoir to the lower reservoir. It is assured that there will be no impact on the water available to the villagers.

10) Shri Mahendra Kacharu Ovhal, Tata Dharangrasta Sangharsha Samiti :-

In the Presentation, it is shown that Tata is doing a lot of social work in the project area. It was said in the presentation that they (Tata) build schools, roads and also rehabilitated villages. Seven villages have been affected due to this Shirwata dam. Those villages have disappeared from the map of Maval taluka, which is done by Tata. They have not been rehabilitated. In this, Shirwata village, Torna, Umbre, Palandi, Aunde Khurd, Aunde Budruk were all displaced due to the dam. But these names are not shown anywhere in the map of Maval, in the map of India. Where these villages have gone, where the people of these villages have gone, what Tata has done for them? Information should be given. Tata has not done anything for the project affected farmers. This company is lying a lot. These project-affected villages have not been expanded or rehabilitated

We do not believe on Tata, and we will not allow this project to commission here. If the local people are disturbed, the villagers of all the Gram Panchayats here will be against the project.

When Tata started testing the land. Heavy machinery was introduced at that time. Because of its sound, the tiger here was in Torangaon. He was there for four days

Animals are also suffering due to environmental degradation by the company. That tiger was injured and then was in Somwadi village for three days. This means that this company has started to harm animals as well as humans.

Hence, it is requested to the government to start this project with the consent of all without disturbing the environment.

- Project Proponent thanked Shri Mahendra Kacharu Ovhal and explained that again I state that the land acquired for the project has been done as per the Act of 1894.
- Compensation was given to all as per the norms of that time. It means houses, trees, wells, lands, places of worship etc. have been paid according to the rules of that time. So, the question of non-payment does not arise here.
- Shri Mahendra Kacharu Ovhal raised the issue of tiger while giving suggestions. Project Proponent said that they do not have any idea about it. But the administration of the project acts responsibly for all i.e. nature, flora and fauna.

Shri Mahendra Kacharu Ovhal stated that staff of the project is moving in the Shirwata Tata Dam. Ask them, if not I will send a video clip. Another subject my land is in Toran. Land measurement was done, application form was filled for it, Rupees twelve thousand was paid, Sat Bara (government document of the land) is on my name and Tata gave a letter to Government that my plot should not be measured. Tata Group made hurdles for measurement of my own land and still it is not measured.

- Chairperson, Environment Public Hearing Committee appealed the audience that if anyone had personal questions, it should be submitted separately. Discussions on land acquisition, compensation, rehabilitation is not expected here. Participant can submit their suggestions/objections after the meeting, it will be checked. This Environment Public Hearing meeting is to raise suggestions/objections in respect of proposed project in environmental angle only. Hence, only suggestions/objections. This is Environmental Public Hearing and hence suggestions/objections regarding the impact on environment due to commissioning of the proposed project be raised, which will be noted.

11) Shri Pappu Kute, Somwadi Village, Taluka – Maval, District – Pune :-

We support the project that Tata has planned in our area. We need the project. In the discussions, the topic of animals and their feeds, water, protection of the project area was raised. We are ready to discuss it with the Project Administration.

- Project Proponent replied that the proposed project is guaranteeing that animal fodder, water will not be affected.

- Convener, Environment Public Hearing Committee informed all participants that the same questions should not be raised. Those who wish to submit written representations should do so.
- This meeting is Environmental Public Hearing regarding the proposed project and hence suggestions/objections regarding proposed project in environmental angle be raised.

12) Shri Kailas Baban Gaikwad, Residence – Kambre, Taluka - Maval, District – Pune :-

This project is coming up in Tata Dam in our Shirwata village. Bhoomiputras/Sons of soil and farmers of the area are present to raise their suggestions/objections. Here some have presented supplementary suggestions for the project, while some have also registered objections about the proposed project.

However, I would like to tell my local farmers and Bhoomiputra that our area is remote area. There are no job opportunities available here. But we should welcome the project. Also, if some people are facing problems due to this project, then Tata Power should directly discuss with them and find a way to solve them, but because of this project, one in every family in every village has chances of job opportunity. Similarly, this project will increase indirect business activities in the area as many business opportunities will be available to the local people. Local person who own tractors, JCBs or other equipment's will also get a business chances. If the youth of the locality get a job, their family will be able to survive.

Due to unemployment, many youths are getting addicted due to depression. This project is happening in our village and if we oppose it in the wrong way, we are harming our children. He further said that the suggestions given by the dam victims here are correct. Company Management must take a positive decision on it.

But I request everyone to let this project happen in your area. Our part should be developed through Tata Power.

He suggested Environment Public Hearing Committee that during the monsoons, the electricity supply in this area is interrupted for a long time. If Tata Power arranges to provide alternative electricity to the people here, it will be very good, I am making this demand on behalf of all.

Everyone knows that when a natural calamity strikes, Tata is the first to come to the rescue. However, the people of our area are demanding that Tata should consider the problems of the local people and find a way out.

- Project Proponent who care about the environment should take it. However, Tata Power should also co-operate with the local.
- Project Proponent thanked Shri Gaikwad and assured to give positive consideration to the suggestions raised.

13) Dr. Satish Pande ILLA Foundation:-

I am working on various environmental projects of Tata Power for last 35 years. We are working for the project which is making awareness regarding health and

puberty among the adolescent girls in rural, remote and hilly areas for 35 years. I am working in Purandar area.

Name of our organization is Ila Foundation. This organization was founded by Bharat Ratna Bhimsen Joshi. This is an Environment Public Hearing, so let me tell you few things.

He informed that Lot of work has been carried by us on farmers' health issues. Pesticides, Insecticides, fungicides and vidcides are having very bad effects on our farmer brothers. We are making them aware regarding bads effects.

Government of India has formulated a policy, it is directly under the authority of the Prime Minister. It is – " One Health Mission." It means health of the environment, the health of animals, and the health of people have to be considered together. We have researched and published a book on the bio-diversity of Lonavla-Khandala as entrusted by Tata Power.

Also, we conducted research on bio-diversity in all Tata reservoirs. We wrote books on frogs and reptiles

In the meeting it has been suggested that indigenous, medicinal plants, fruit bearing plants should be planted in the project. Tata Power is working on it. However, I don't think this project will harm the environment.

He said I am the Honorary Wildlife Warden of Pune. So, I can also help you for the Government as well as from the Government.

14) Shri Manohar Sonawane, Residence – Torangaon, Taluka – Maval, District – Pune :-

The only thing I have to say to the Additional District Magistrate and Chairperson, Environmental Public Hearing Committee is that in 1930, I am a small land-holder of Toran village. My land was acquired by Tata Power, but as there was no dam there, Tata Power transferred the land to the government.

Government gave that land to one of our four farmers. Since 2011 till now we are fighting in Vadgaon court. We are toiling our agriculture fields there, but we still have not got possession of the land. However, we request you to inquire about this with the Revenue Department.

Local people should given job opportunities in the proposed project.

15) Shri Dyaneshwar Namdeo Mohite, Residence-Umbarwadi, Taluka – Maval, District – Pune:-

It has been 100 years since the construction of dam, now the new project is going to start here. Tatas have acquired land under section 35 from the Government. If section 35 for Tata land is repealed, then how twenty guntas of land which is of four farmer brothers is stamped/notified as forest land?

Umbarwadi is dam affected village. This project has been going on for a hundred years, but now a new project is coming. However, in the proposed project,

job opportunities should be given to the local people of all Gram Panchayats in the project area. Congrats to the company management for planning the new project.

16) Maya Yewale, Atharva Yewale Social Foundation:-

I personally run the Atharva Yewale Social Foundation. In the social sector, I work in Maval region. I have been working in this field for the past eleven years. We have worked with Tata Power on many issues.

68 youths were trained for police recruitment through Tata Power. 17-18 of these children have joined the police administration. This report has been given to Tata by the organization. So, Tata's work is remarkable in all social work such as education, health, work and for women empowerment.

Our organization is working with Tata under CSR. In April-May, some officers from Tata Power and our organization met with the villagers in Khandi to understand their needs. Accordingly, Tata Power has planned to implement the next social schemes

I request that local youth should be given Skill Development Training to empower them for employment. Hence, Tata Power has given suggestions to conduct training for equivalent posts like plumber, fitter, electrician required in the factory. It will definitely benefit the local people. Good luck with the project

- Convener, Environment Public Hearing Committee appealed all participants to raise different questions which should be related with environment regarding the proposed project. Questions regarding Job opportunities and Land have been asked by many people, hence the issue now should not be raised. Those who desires to submit written suggestions/objections can submit it. This will be now last question.

17) Shri Madhukar Bhalerao, Chairman, Bhushi, Lonavala Tata Dharangrast Maval Mulshi Sangarsha Samiti -

Questions of many years are related to Tata company. For many years, Tata company employed a person from a dam affected family in the company, but they did not employ any workers for Bhushi, Valvan, and other dams.

Now in the proposed project, one person from Tata dam affected family should be given employment contract and other pending issues should be resolved.

- Convener, Environment Public Hearing Committee appealed all participants to submit written submissions, if any.

18) Shri Balasaheb Thakar, Residence – Toran, village, Taluka – Maval, District – Pune:-

This project is located on top of Toran and Jambola village. The proper information about this project has been given to us by the representatives of the Tata administration. Also, those parts of the locality which need to be given priority should be given priority

We will guide the Tatas in writing. We have a lot of problems for the school. It is given in writing.

19) Shri Sachin Pawar, Residence-Somwadi village, Taluka – Maval, District – Pune :-

This project will generate job opportunities in our area. Welcome to this project though. Farmer brothers are present here. They have problems. All of them should be resolved. Environmental notice means that in our four villages - Shirade, Somwadi, Toran, Jambali, water is pumped, but after October, after the water level is reduced, the water pump should be stopped. So water availability plan should be arranged. No doubt you care about it. Also, at Somvadi village, there is reserved Cow Grazing Plot (Gai Ran) is in the area of the company and there is no road for us to go to Cow Grazing Plot (Gairan) as Tata company surrounds the village. There is a gate. However, the gate should be opened

All riverside land in the village has been acquired by Tata Power. The village graveyard is on the river side. However, the road for the crematorium should be made available.

- Convener of the meeting again appealed all participants not to ask the same questions again.

20) Shri Vijay Shirsath, Member, Khandashi Gram Panchayat, Taluka -Maval, District – Pune:-

The project of Tata Power is being done at Khandshi Gram Panchayat area. A warm welcome to it. Local will co-operate with Tata Power. The water that is supplied to our village from this dam, after the generation of electricity, the polluted water is going to be released, then are you going to release the same water in the dam? We will drink the same water and will it affect the people of our village?

- Chairperson, Environment Public Hearing Committee opined that the same questions are being raised on the same topics. However, this is the last question being taken now. Apart from this, if the participants desires to ask questions, it should be submitted in writing to the representative of Maharashtra Pollution Control Board.

21) Shri Vitthal Shirsath, Residence – Vesave, Taluka – Maval, District – Pune

:-

A warm welcome to the Tata project. The problems of the village have been presented in written form. Dam water is used for agriculture and drinking. So, after operation the project it should be abundant for agriculture and drinking. Local people should be given priority in the proposed project. Submitting written suggestions, objections

22) Shri Ramesh Kokate, Zendegaon, Taluka – Maval, District – Pune :-

Tata Company is always conscious about environment. Congratulations to Tata. They promised to develop all the villages. But here Shiradhe villagers have to go eight km unnecessarily. If the gate is opened, the villagers of Shiradhe will have

to go only one and a half km away. Now Project Proponent says we will carry development work, but the bus stop of Shiradhe village has not been completed.

Giving the word of development work, but the work of the villagers is kept pending. Tata Company has given permission for farming, but Tata said that tractors, JCBs are not to be used. So how will farmers turn to industrial farming?

However, the Environmental Public Hearing Committee should give further directives in this regard. It has been 25 years since the dam was built, but one km. road has not been made by the company. But first these questions should be resolved.

- Convener, Environment Public Hearing Committee again appealed all to raise suggestions/objections in respect of proposed project in environmental angle only. Also if anybody desires to submit written suggestions/objections, it can be submitted. Receipt will be issued only.

While concluding the meeting, Convener, Environmental Public Hearing Committee said that many local issues were raised by the participants and the Project Proponent has promised to adopt a positive policy by giving proper answers to them. Similarly, some of the participants have properly registered environmental suggestions and objections.

Convener, Environmental Public Hearing Committee said that it is already informed that this meeting is only for recording public opinion, views, suggestions, objections regarding the proposed project in environmental angle only and the Committee has no right to approve, reject or recommend the project. The suggestions/objections raised by the participants in the public hearing are noted and it will be included in the minutes of the meeting which will be prepared in Marathi and in English. Similarly, the revised Environmental Assessment Report of the Project Proponent and minutes of the meeting after approval of Chairperson, written suggestions and objections as received will be submitted through MPCB Head Office to the Environment, Forest & Climate Change, Government of India, New Delhi after taking note of the video recording of the said meeting, suggestions and objections recorded in the meeting. An Expert Committee there takes further decision regarding the same

Convener, Environmental Public Hearing Committee thanked Chairperson, Environmental Public Hearing Committee, Representative, Member, Environmental Public Hearing Committee, Nayab Tahsildar, Collector Office, Pune, Circle Officer, Maval, Environmentalists, NGOs, Journalists, Representative of media channels, Police Administration and Company Officials and local people / participants who were present and with permission of Chairperson. Environment Public Hearing Committee declared that the meeting is concluded.

Meeting ended extending thanks to the Chair.

Enclosed herewith 15 written suggestions/objections as received.

(Babasaheb Kukade)

Convener,

Environment Public Hearing Committee

And

Sub Regional Officer,

Pune-II,

Maharashtra Pollution Control Board,

Pune

(Jagannath Salunkhe)

Member,

Environment Public Hearing Committee

And

Regional Officer-Pune

Maharashtra Pollution Control Board,

Pune

(Jyoti Kadam)

Chairperson,

Environment Public Hearing Committee

And

Additional District Magistrate, Pune

District – Pune

MAHARASHTRA POLLUTION CONTROL BOARD

Phone No. 24010437 / 24020781
Visit us at : <http://mpcb.gov.in>
Email : jdwaterdivision@mpcb.gov.in

Kalptaru Point 2nd floor,
Sion Matunga Scheme Road
No. 8, Infant of Sion Cercal,
Sion (E), Mumbai – 400 022.

"Your Service is our Duty"

No./MPCB/JD(WPC)/ENV/PH/B- 241226-FTS-0049

Date: 26/12/2024

To,
Ministry of Environment Forests & Climate Change,
Indira Paryavaran Bhavan,
Jor Bagh Road, New Delhi-110 003.

Sub: Environmental Clearance - Proceedings of Public Hearing in respect of **Proposed** Shirawta Off-stream Open Loop Pumped Storage Hydro Project (1800 MW). **Proposed by** M/s.The Tata Power Company Ltd, Vill- Khandshi, Tal-Maval, Dist-Pune.

Ref: Sub-Regional Office Pune-II vide letter dtd-03.12.2024, Received on 13.12.2024.

Sir,

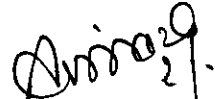
The Public Hearing for **Proposed** Shirawta Off-stream Open Loop Pumped Storage Hydro Project (1800 MW). **Proposed by** M/s.The Tata Power Company Ltd, Vill- Khandshi, Tal-Maval, Dist-Pune.

Environmental public hearing conducted on conducted on dtd. 29.10.2024, Tuseday, Time-12.00 Noon. Location- Near Shirawta Dam Mouje Khandshi, Tal-Maval, Dist-Pune. The minutes of the public hearing approved and duly signed by the Public hearing panel along with the proceedings are enclosed.

- Minutes of public hearing duly signed by the Chairman of public hearing panel in (English)
- Copy of Office Order
- Video DVD and Photograph of Public Hearing.
- List of participants.
- Newspaper Notices for Environmental Public Hearing in English & Marathi.

This is submitted for further necessary action please.

Yours Sincerely,

(Dr. Avinash Dhakne, IAS),
Member Secretary

Encl: As above

Copy for information & necessary action to:

- 1) The Regional Officer, MPCB, Pune.
- 2) The Sub Regional Office, MPCB, Pune-II.
- 3) EIC, M.P. C. Board, Mumbai - For information & display of Minutes on website.

Copy to the applicant of the project:

M/s.The Tata Power Company Ltd, Vill- Khandshi, Tal-Maval, Dist-Pune.